

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity
Katedra českého jazyka a literatury

Čeština jako cizí jazyk

Vypracovala:

Petra Pychová

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Milena Nosková, Ph.D.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Libějovicích, 20.4.2012

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Mileně Noskové, Ph.D. za čas, trpělivost a ochotu, které mi věnovala při konzultacích. Cením si velice jejích podnětných rad, inspirací, připomínek a korektur.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je výuka češtiny pro cizince, zejména publikace zabývající se touto problematikou. První část poukazuje obecně na rysy současné češtiny, její historický vývoj a diferenciaci. Součástí je i krátké pojednání o výuce cizích jazyků a jejím základním dokumentu. Hlavní bod tvoří pět publikací určených pro cizí státní příslušníky, kteří se zajímají o studium českého jazyka. Tyto knihy jsou zde popsány z hlediska obsahu, rozvržení jednotlivých témat a struktury cvičení. Na základě této analýzy je vyvozen návrh přístupu k jednotlivým publikacím.

Abstract

The aim of this bachelor work is teaching Czech language for foreigners, especially to explore literature dealing with this topic. The first part of this work analyses basic features of contemporary Czech, its historical development and differentiation. The work also contains a short chapter about teaching foreign languages and its basic document. The main part consists of five textbooks for foreigners who are interested in studying Czech. These books are described in terms of its content, layout of particular topics and structure of exercises. Based on this analysis there is a conclusion proposal which is referring to the attitude towards each publication individually.

Obsah

Obsah	6
Úvod.....	8
1. Čeština	9
1.1 Historie.....	9
1.2 Ústav pro jazyk český	10
1.3 Obecné informace	13
1.3.1 Přehled hlavních rysů.....	13
1.3.2 Pravopis	15
1.3.3 Diferenciace	17
2. Výuka cizích jazyků.....	21
2.1 Historický vývoj	21
2.2 Společný evropský referenční rámec pro jazyky	22
2.3 Metody výuky cizího jazyka	24
2.3.1 Běžné	24
2.3.1.1 Gramaticko-překladová	24
2.3.1.2 Přímá	24
2.3.1.3 Zprostředkování	24
2.3.1.4 Audioorální	25
2.3.1.5 Audiovizuální.....	25
2.3.1.6 Dialektická	25
2.3.2 Alternativní	26
2.3.2.1 Sugestopedie	26
2.3.2.2 Sofrologie.....	26
2.3.2.3 Metoda celkové fyzické odpovědi	27
2.3.2.4 Vyučování jazyku v komunitě	27
2.3.2.5 Metoda mlčení	28
2.3.2.6 Ústní přístup.....	28
2.3.2.7 Přirozený přístup.....	29
2.4 Čeština jako cizí jazyk	30
2.5 Pobyť cizinců v České republice	31
3. Publikace.....	33
3.1 Čeština pro cizince: Základní kurz	33

3.2 Wollen Sie Tschechisch sprechen?.....	36
3.3 Cvičení české mluvnice pro cizince.....	38
3.4 Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory.....	39
3.5 Textová učebnice češtiny pro cizince	40
4. Cvičení.....	42
4.1 Typologie.....	42
4.2 Druhy a jejich četnost v publikacích.....	44
4.3 Shrnutí.....	53
Závěr	55
Literatura.....	56
Internetové zdroje	58
Seznam použitých zkratk	59
Přílohy.....	60

Úvod

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla věnovat češtině jako cizímu jazyku, především publikacím určeným pro cizince. Hlavním cílem bude na základě analýzy vytvořit určitý postoj při výběru takovéto učebnice. Otázky výuky češtiny pro cizince v poslední době nabývají na svém významu. Díky zvyšování počtu cizích státních příslušníků na území České republiky se totiž dostává do popředí zájem o výuku češtiny tohoto druhu, protože jednou podmínkou pro získání dlouhodobého nebo trvalého pobytu zde je zkouška ze znalosti českého jazyka.

V prvních dvou kapitolách se budu věnovat teoretické stránce, a to především obecným informacím o češtině a o výuce cizích jazyků. Zmíním historický vývoj češtiny a Ústav pro jazyk český jako reprezentanta, který se zabývá problematikou současného jazyka. Přidám také krátké pojednání o specifických rysech, pravopisu a vrstvách národního jazyka. Další část zaměřím na základní dokument pro výuku cizích jazyků – Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Kromě historie připojím i styly výuky cizích jazyků, podmínky pobytu cizinců na území České republiky a hlavní důvod pro zvyšující se důležitost výuky češtiny jako cizího jazyka.

V třetí kapitole nahlédnu na pět vybraných publikací pro cizí státní příslušníky, učící se češtinu. Tyto učebnice popíši z hlediska jejich struktury, hlavního zaměření, probíraných témat a podoby lekcí. Navazující část poté přinese informace o druzích a četnosti cvičení v příslušných knihách. Z hlediska metodologie na ně pohlédnu kvantitativním způsobem. Na základě počtů cvičení v rámci jedné publikace utvořím grafy, pojednávající o druzích cvičení a jejich rozvržení v jednotlivých lekcích, a spočítám průměr. Pokud to struktura umožní, porovnáám také charakter cvičení v rámci jedné publikace.

1. Čeština

1.1 Historie

První kořeny se uvádějí v tak zvaném prajazyku indoevropském. „Praindoevropština trvala asi do 4. – 3. století před naším letopočtem. Pro tento vývoj vytvořil ... německý badatel August Schleicher tak zvanou rodokmenovou teorii (Stammbaumtheorie). Podle ní se prajazyk rozštěpil na dva nebo více jazyků, ty se pak štěpily dále až dodnes. ... Jedním z jazyků, jež se z praindoevropštiny vyvinuly, byla praslovanština.“¹ Avšak dochované památky těchto jazyků ani další podrobnosti nejsou přesně známé.

Za nejstarší spisovný jazyk Slovanů je považována staroslověnština, pocházející z 9. století. Alois Bauer² se zmiňuje o tom, že staroslověnštinu užíli bratři Konstantin a Metoděj pro překlady Starého a Nového zákona pro svou misi na Velkou Moravu. Soluňské nářečí bylo moravskému tak blízké, že v porozumění nebyly žádné větší problémy. „Dochované staroslověnské památky jsou psány jednak písmem hlaholským (hlaholicí), jednak písmem cyrilickým (cyrilicí). Výjimkou jsou tak zvané Frisinské památky psané latinkou.“³

Jak Bauer⁴ uvádí dále, doložení češtiny do roku 1300 proběhlo jen výjimečně, jedna z nejstarších vět pochází z počátku 13. století. Další vývoj češtiny byl zpravidla ovlivňován v závislosti na politické scéně. V 14. století se čeština stává úřední řečí českých králů, vedle ní se uplatňuje i němčina a latina. Z těchto dvou jazyků pochází řada odborné terminologie. Avšak z literárních děl je zřejmé, jak se čeština stala výrazovým prostředkem nejširších vrstev.

Husitské období přináší nemalé změny pro češtinu jako takovou, které nesou svůj význam doposud. V 15. století se aktivně prosazuje mistr Jan Hus. „Ve svých spisech se zasazoval za očistu češtiny od cizích slov ... odstraňuje z pravopisu spřežky a zavádí diakritická znaménka – nabodeničko dlouhé (označující délku) a nabodeničko krátké (označující měkkost souhlásek). Své zásady vysvětlil ve spise De orthographia Bohemica (O pravopise českém).“⁵

¹ CIRKLOVÁ, Marie a František CURÍN. *Základy slavistiky*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1981. S. 5.

² BAUER, Alois. *Čeština na dlani*. 2. vydání. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-042-4. S. 394.

³ CIRKLOVÁ, Marie a František CURÍN. *Základy slavistiky*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1981. S. 66.

⁴ BAUER, Alois. *Čeština na dlani*. 2. vydání. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-042-4. S. 400.

⁵ tamtéž, s. 401.

V době humanismu se v popředí ocitá zejména četba, a to díky vynálezcí knihtisku Johannu Gutenbergovi. Naopak největší propad zaznamenává čeština v době pobělohorské, kdy mnoho lidí odchází do emigrace. Germanizace naznačuje úpadek českého jazyka. Ubývá počet těch, kdo můžou číst českou literaturu a vnímat českou kulturu. Do všech sfér vnikají cizí výrazy, čeština se uchovává především v lidových poměrech.

Vzestupu se dočkala až na přelomu 18. a 19. století. Roku 1809 vydává Josef Dobrovský svoji mluvnici *Ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache* (Podrobná mluvnice jazyka českého), v níž, jak Bauer⁶ dodává, zavádí psaní i/y, dělí slovesa do tříd podle minulého kmene nebo i určuje tvary přechodníků. Díky pětidílnému česko-německému slovníku Josefa Jungmanna z první poloviny 19. století se dokazuje, jak bohatá je slovní zásoba.

Dalším významným datem je rok 1902, kdy Jan Gebauer vydává první úředně schválená pravidla češtiny. Následující období znamenají prudký vzestup a rozvoj. Česká jazykověda je ovlivněna učením švýcarského lingvisty Ferdinanda de Saussura. Na základě jeho tezí postavil svoji činnost i Pražský lingvistický kroužek, jenž vznikl v roce 1926. V dnešní době se otázkám češtiny věnují časopisy, které zpravidla vydává Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky.

1.2 Ústav pro jazyk český

V současném českém jazyce má své nejpodstatnější postavení Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. Díky němu vznikají nejen pravidla českého pravopisu, slovníky či mluvnice, avšak i časopisy, zabývající se jazykem, a odborné publikace. Poskytuje také jazykové poradenství a jeho členové pořádají přednášky, týkající se češtiny nejen pro středoškolskou či vysokoškolskou výuku, avšak i pro veřejnost.

Ústav pro jazyk český v roce 2011 oslavil 100. výročí vzniku. „V roce 1911 bylo založeno nejstarší akademické pracoviště – Kancelář Slovníku jazyka českého. ... Na konci 2. světové války byla Kancelář přeměněna na ústav, jehož úkoly byly rozšířeny o zkoumání českých nářečí, dějin češtiny a o problematiku současného spisovného jazyka. ... V čele ústavu se vystřídala řada předních představitelů domácí lingvistiky

⁶ BAUER, Alois. *Čeština na dlani*. 2. vydání. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-042-4. S. 403.

(např. Bohuslav Havránek, František Daneš, Miloš Dokulil). Od roku 1992 je součástí Akademie věd České republiky.⁷

Současným ředitelem je doc. RNDr. Karel Oliva, Dr., který svůj post zastává od roku 2003. Kromě ředitelství se v Ústavu pro jazyk českých vyskytují specializovaná oddělení problematiky českého jazyka, a to oddělení studia jazyků, dialektologické, etymologické, gramatiky, jazykové kultury, onomastiky, stylistiky a lingvistiky textů, současné lexikologie a lexikografie, vědeckých informací, knihovna a oddělení vývoje jazyka. V neposlední řadě se zabývá vydáváním publikací a časopisů. Mezi nejaktuálnější patří:

KNIŽNÍ PUBLIKACE

- ▶ ČMEJRKOVÁ, Světlá, HOFFMANNOVÁ, Jana (ed.). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011.
- ▶ ŠTÍCHA, František (ed.). *Kapitoly z české gramatiky*. Praha: Academia, 2011.
- ▶ ČMEJRKOVÁ, Světlá, a kol.(ed.). *Užívání a prožívání jazyka. K 90. narozeninám Františka Daneše*. Praha: Karolinum, 2010.
- ▶ DAVID, Jaroslav, a kol. (ed.). *Mnohotvárnost a specifčnost onomastiky*. Praha – Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě a Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2010.
- ▶ PRAVDOVÁ, Markéta, SATURKOVÁ, Jitka, (ed.). *O češtině 3*. Praha: Edice České televize, 2010.
- ▶ ŠIMANDL, Josef. *Dnešní stav skloňování substantiv typů kámen a břímě*. Praha: Lidové noviny, 2010.
- ▶ PEČÍRKOVÁ, Jaroslava a kol. (ed.). *Staročeská Bible drážďanská a olomoucká, V. díl. Sv. 1: Izaiáš – Daniel; sv. 2: Ozeáš – 2. Makabejská*. Praha: Academia, 2009.
- ▶ ČERNÁ, Alena. *Staročeské názvy chorob*. Praha: Karolinum, 2009.
- ▶ Vajdlová Miloslava a kol. (ed.). *Igor Němec: Práce z historické jazykovědy*. Praha: Academia, 2009.

ČASOPISY

- ▶ **Naše řeč** (vychází 5x ročně od roku 1916, cena výtisku je 50 Kč)

⁷ AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. *Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky* [online]. Středisko společných činností Akademie věd České republiky, ©2012 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/zakladni-informace/o-ustavu/historie-ustavu/>.

- ▶ **Slovo a slovesnost** (vychází od roku 1935, a to 4x ročně, cena výtisku je 60 Kč)
- ▶ **Linguistica Pragensia** (v roce 1991 nahradil časopis *Philologica Pragensia*, vychází 2x ročně, výtisk stojí 60 Kč)
- ▶ **Acta onomastika** (od roku 1960, v současnosti vychází pouze 1x ročně, cena výtisku je 160 Kč)
- ▶ **Časopis pro moderní filologii** (vychází 2x ročně od roku 1911, cena výtisku je 60 Kč)
- ▶ **Korpus – gramatika – axiologie** (vychází od roku 2010, a to 2x ročně, cena výtisku je 60 Kč)

K nejnovějším trendům se řadí využívání elektronických zdrojů. I Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky dává pro případné zájemce na svých internetových stránkách k dispozici některé online materiály. Jsou jimi:

- ▶ **Bibliografie české lingvistiky** (přehledy českých lingvistů z určitých let)
- ▶ **Internetová jazyková příručka** (aktuální podoba pravidel v českém jazyce)
- ▶ **Korpus DIALOG** (slouží k výzkumu komunikace v médiích a mluvené češtiny, shromažďuje veškeré jazykové projevy pořadů českých televizí)
- ▶ **LEXIKO** (prezentace výsledků práce současné lexikologie a lexikografie a současná česká slovní zásoba)
- ▶ **NEOMAT** (databáze zpřístupněného lexikálního materiálu, a to *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1* z roku 1998; *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*, pocházející z roku 2004; a sborník statí z roku 2005 *Neologizmy v dnešní češtině*)
- ▶ **Pomístní jména v Čechách** (názvy všech zeměpisných objektů, polí, luk, lesů, hor, vod a cest; data nashromážděná za léta 1963-1980)
- ▶ **Příruční slovník jazyka českého, Kartotéka lexikálního archivu, Slovník spisovného jazyka českého** (zpřístupněné online slovníky)
- ▶ **Vokabulář webový** (prameny k poznání historické češtiny)
- ▶ **Výbor ze starší české literatury** (elektronická kniha 26 nejstarších českých textů)

1.3 Obecné informace

1.3.1 Přehled hlavních rysů

Čeština je pokládána za jazyk flexivního typu. Avšak má také některé rysy jiných jazyků. Marie Čechová⁸ uvádí, že jsou následující:

- ▶ izolačního typu – znamenají, že pád se vyjadřuje pomocí předložek
- ▶ aglutinačního typu – zahrnují zvláštní koncovku každé mluvnické kategorie
- ▶ polysyntetického typu – jsou příznačné množstvím složenin
- ▶ vnitroflexivního typu – obměňují se samohlásky uvnitř kmene

Český jazyk patří ke skupině západoslovanských jazyků. Marie Čechová⁹ připomíná, že je pokládán za tvrdý a zřetelný slovanský jazyk, protože má méně palatálních hlásek a nedochází v něm k redukci nepřízvučných samohlásek. Česká abeceda obsahuje jedinou zachovanou spřežku *ch*, zvláštností jsou písmena s diakritickými znaménky. Jako písmo je užívána latinka. Čeština si také zachovává stálý přízvuk, a to na první slabice.

Slovní zásoba je poměrně bohatá. Jak Čechová¹⁰ dále udává, největším českým výkladovým slovníkem je Příruční slovník jazyka českého. Avšak ani jeho rozsah na 250 tisíc slov neodpovídá všem výrazům českého lexika. Nová slova vznikají rychle. Tvoří se především odvozováním pomocí předpon a přípon, přechylováním a přejímáním z cizího jazyka. V poslední době se rozmáhá také využívání složenin a zkratk.

Co se tvarosloví týká, je bohaté a poměrně složité. Má mnoho typů skloňování jmen a také množství synonym. Jmenné rody jsou tři, u rodu mužského se rozlišují životná a neživotná podstatná jména. Existují také dvě čísla a sedm pádů. Čechová¹¹ naznačuje, že základem české věty je sloveso a vychází se zpravidla ze známé okolnosti, tedy z nějakého kontextu. Slovní pořádek je pružný.

Čeština oplývá pěti krátkými a pěti dlouhými vokály. Dělí se:

⁸ ČECHOVÁ, Marie, a kol. *Čeština – řeč a jazyk. 2. přepracované vydání*. Praha: ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-858666-57-9. S. 20.

⁹ tamtéž

¹⁰ tamtéž, s. 22.

¹¹ tamtéž, s. 23.

„1. podle svislé polohy jazyka:

- a) vysoké = zavřené: i, u
- b) středové = polozavřené: e, o
- c) nízké = otevřené: a

2. podle vodorovné polohy jazyka:

- a) přední: i, e
- b) střední: a
- c) zadní: o, u

Dle těchto kritérií lze vytvořit tzv. samohláskový trojúhelník:

vysoké	i		u
středové	e		o
nízké		a	
	přední	střední	zadní ¹²

U souhlásek dochází k složitějšímu rozčleňování, a to dle místa artikulace (retné, zubodásňové, předopatrové, zadopatrové), způsobu artikulace (závěrové, polozávěrové, úžinové, kmitavé, bokové), úniku proudu vzduchu (nosové, ústní) a účasti hlasivek (znělé, neznělé). Z těchto faktorů lze učinit přehledná tabulka:

Klasifikace souhlásek a souhláskových fonémů¹³

		Podle místa artikulace								
		retné		zubodásňové		předopatrové		zadopatrové		
Podle účasti hlasivek		znělé	neznělé	znělé	neznělé	znělé	neznělé	znělé	neznělé	
Podle způsobu artikulace	závěrové	ústní	b	p	d	t	d'	t'	g	k
		nosové	m		n		ň		/ŋ/	
	polozávěrové				/ʒ/, /ʒ̣/	c, č				
		úžinové	vlastní	v	f	z, ž	s, š	j		h /ɣ/
	bokové				l					
	kmitavé				r, ř	ř				

¹² BAUER, Alois. *Čeština na dlani. 2. vydání*. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-042-4. S. 295.

¹³ ČECHOVÁ, Marie, a kol. *Čeština – řeč a jazyk. 2. přepracované vydání*. Praha: ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-858666-57-9. S. 35.

1.3.2 Pravopis

Všeobecně se čeština pokládá za poměrně náročný jazyk. Mohou za to nejen výše uvedené rysy nebo variace různých podob jednoho slova, avšak i pravopis a česká psací soustava. S touto kategorií mají mnohdy problémy uživatelé, kteří k češtině přistupují jako k mateřskému jazyku, proto je třeba ji neopomíjet. Z tohoto důvodu této stránce budu věnovat také jednu kratší kapitolu, v níž upozorním na jevy, které by mohly být problematické nejen pro cizince.

Jak jsem již uvedla, český jazyk užívá písmo latinku s diakritickými znaménky, tedy s háčky, čárkami a kroužkem. V přístupu k české psací soustavě vymezuje Václav Cvrček¹⁴ čtyři základní principy:

1. **fonologický** – stanovuje, že každému fonému, tedy hlásce schopné odlišovat význam, odpovídá jedno písmeno
2. **analogie** – určuje podobnost zapisování některých výrazů (např. shodnou koncovkou)
3. **morfologický** – vymezuje zapisování slov v rámci jejich tvaroslovných vlastností
4. **syntaktický** – udává rozestavení jevů ve větě

Česká psací soustava však úzce souvisí s pravopisem. „Pravopis neboli ortografie je souhrn pravidel zaznamenávání spisovných jazykových projevů písmem.“¹⁵ Tato pravidla jsou kodifikována a zveřejněna v publikacích. Za nejvíce problémovou skupinu lze považovat doplňování *i/í* nebo *y/ý*, *s* nebo *z* a v neposlední řadě také psaní velkých písmen. Pravidla českého pravopisu¹⁶ tyto kategorie vykládají takto:

► **i/í nebo y/ý**

a) *y/ý* stojí:

- vždy po písmenech *h, ch, k, r, d, t, n*
- ve vyjmenovaných slovech a jejich odvozeninách

¹⁴ CVRČEK, Václav a kol. *Mluvnice současné češtiny: Jak se píše a jak se mluví*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1743-5. S. 319.

¹⁵ ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Ústav pro jazyk český ©2011 [cit.2012-04-08]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php>.

¹⁶ *Pravidla českého pravopisu*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1327-9. S. 13-51.

- ▶ v koncovkách podstatných jmen, a to v:
 - 4. a 7. p. č. mn. vzoru „pán“;
 - 1., 4. a 7. p. č. mn. vzoru „předseda“;
 - 2. p. č. j. a 1. a 4. p. č. mn. vzoru „žena“;
 - 7. p. č. mn. vzoru „město“;
 - vzor „hrad“
- ▶ v koncovkách přídavných jmen vzoru „mladý“
- ▶ ve shodě přísudku s podmětem, je-li podmětem jméno rodu mužského neživotného nebo ženského v množném čísle

b) i/í stojí:

- ▶ po měkkých souhláskách ž, š, č, ř, d', t', ň
- ▶ v 1. a 5. p. č. mn. rodu životného vzoru „mladý“
- ▶ je-li podmětem jméno mužského rodu životného
- ▶ tvoří-li podmět několik spojených jmen s alespoň jedním jménem rodu mužského životného
- ▶ ve zbývajících vzorech a tvarech, které nejsou uvedené u bodů s psaním y/ý

c) existují i výjimky, některá podstatná jména rodu mužského se užívají v životných i neživotných tvarech (např. ledoborce i ledoborci)

▶ s nebo z

a) jestliže stojí jako předložka:

- ▶ *s/se* se pojí se 7. a 4. pádem
- ▶ *z/ze* se pojí s 2. pádem

b) pokud má tvar předpony:

- ▶ *s-/se-* se píše tam, kde má význam:
 - směřování dohromady;
 - shora dolů;
 - z povrchu pryč;
 - v několika ustálených případech;
- ▶ *z-/ze-* se píše tam, kde:
 - utvořená slovesa dokonavá vyjadřují výsledek děje slovesa základového;
 - se díky této předponě utvoří z podstatných nebo přídavných

jmen slovesa dokonavá;

- u sloves nedokonavých tvořených touto příponou k slovesům dokonavým;

- jsou ustálená spojení;

- ▶ existují i dvojice slov, kde předpona s-/se- nebo z-/ze- slouží k rozlišení různých významů

▶ **velká písmena** – píšeme je:

a) ve vlastních jménech

- ▶ pokud stojí na začátku souslovného pojmenování obecné jméno

- druhé, píše se s malým písmenem (např. *ulice Elišky Krásnohorské*)

- ▶ začíná-li spojení předložkou, píše se s velkým písmenem (např. *ulice Ke Karlovu*)

b) ve vlastních jménech pojmenované skutečnosti – patří sem:

- ▶ jména živých bytostí

- ▶ jména hvězdářská a zeměpisná

- ▶ jména významnějších institucí, organizací, jejich orgánů a provozoven

- ▶ jména dokumentů, výtvorů, hudebních, tanečních a tělocvičných skladeb

- ▶ jména některých výrobků, plodů a rostlin

- ▶ označení významných událostí a období

c) vyjádření zvláštního vztahu k osobně

d) na začátků větných celků

e) v ustálených zkratkách, značkách a zkratkových slovech

1.3.3 Diferenciace

Čeština bývá všeobecně označována jako český národní jazyk. „Národní jazyk představuje soubor integrovaných výrazových prostředků, vymezených územně, uvnitř diferencovaných funkčně, teritoriálně a sociálně.“¹⁷ Je to tedy jeden ze základních rysů národa a dané země, který navenek reprezentuje příslušnou společnost. Zároveň slouží jako hlavní jev pro dorozumění na určitém území.

¹⁷ CHLOUPEK, Jan a kol. *Stylistika češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-23302-3. S. 46.

Český národní jazyk však není jednotný, člení se do různých útvarů neboli idiomů. Jan Chloupek¹⁸ je rozčleňuje následujícím způsobem:

1. Spisovný jazyk

Jako jediný je řízen kodifikací a má národně reprezentační funkci. Vyznačuje se zejména bohatstvím výrazových prostředků. Někdy je označován pojmem „standard“. Za jeho alternativu je pojímána tzv. **hovorová čeština** neboli „druhý standard“. Z ní jsou odstraněna „knižní“ dubleta a konstrukce, čímž se stává jakousi náplní běžné mluvy.

2. Nespisovné útvary

a) Tradiční teritoriální dialekt

Jedná se o dialekt vymezený teritoriálně, který má uchovávat jistou intimitu komunikačního prostředí. Bývá ztotožňován s neoficiálností a osobním zaujetím. V posledních letech však dochází k jejich stírání a odumírání.

b) Interdialekt

Jde o poslední vývojové stadium dialektů. Jeho postavení je dáno zejména rozsahem územního rozšíření. Prokazuje se existence východomoravského a středomoravského interdialektu, v Čechách lze mluvit pouze o jediném interdialektu, a to obecné češtině.

c) Obecná čeština

Není to pouze interdialektový typ, avšak jedná se také o standard s vyšší komunikační funkcí. Mluvíme tedy o tzv. „třetím standardu“. Je jakousi reprezentantkou řeči každodenního života, proto jí lze považovat za celonárodní útvar.

¹⁸ CHLOUPEK, Jan a kol. *Stylistika češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-23302-3. S. 46-60.

3. Polóútvary národního jazyka

a) Profesní mluva

Je příznačná pro určitá pracoviště, protože obsahuje zvláštní soubor vyjadřovacích prostředků. Užívá i termínů. Vyznačuje se především stereotypem, automatizací a jednoznačností.

b) Slang

Jeho podstatou je vyjádření jako jazyková hra, která na první pohled není úplně průhledná. Je různého zaměření, úzce souvisí s příslušným kolektivem, který ho využívá.

c) Argot

Jde o tajnou mluvu izolovaných skupin občanů, zpravidla ze společensky nízkých vrstev. Jejím cílem je záměrně zatajit obsah sdělení.

Toto rozvrstvení přináší komplikace související s výukou jazyka. Dochází zde k rozporu mezi jevy spisovnými a běžně užívanými. Ve školách, ať už češtinu vyučují jako mateřský či cizí jazyk, dochází zpravidla k výuce přísně spisovného jazyka. V běžném životě se s ním však člověk setkává v malé míře, i do oficiálních projevů již občas pronikají rysy, pocházející z jiných útvarů. Zejména cizincům tento fakt přináší nemalé potíže v komunikaci a porozumění.

K otázce diferenciací se vyjádřil i Jaroslav Porák¹⁹, který mimo jiné připomněl návrh profesora Poldaufa. Ten přišel s nápadem, že se pro snazší vyjadřování zjednoduší morfologický systém při výuce češtiny jako cizího jazyka a také že si „půjčí“ některé tvary z obecné češtiny, aby cizí studenti byli lépe připraveni na jazykovou situaci u nás. Jeho nápad se však neuplatnil, bylo by složité určit, které jevy vypustit z morfologie a jaké nikoliv.

Milan Hrdlička²⁰ se k této problematice výuky vyjadřuje také a říká, že pro cizince je nejlepší vyučovat češtinu hovorovou. Dle průzkumu, v němž se ptal cizích státních příslušníků, jaký útvar jazyka se učí, vyplynulo, že zásadně spisovný, avšak

¹⁹ PORÁK, Jaroslav. Některé otázky češtiny jako cizího jazyka. In: *Naše řeč* [online]. 1973, roč. 56, č. 2. [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5674>.

²⁰ HRDLIČKA, Milan. *Cizí jazyk čeština*. Praha: ISV nakladatelství, 2002. ISBN 80-85866-98-6. S. 96-98.

všichni se shodli na názoru, že by ocenili také přehled o obecné češtině. Díky těmto informacím by se lépe orientovali v běžné komunikaci v českém prostředí.

2. Výuka cizích jazyků

2.1 Historický vývoj

Výuka cizích jazyků probíhá již celá staletí. V jejich vývoji lze vytvořit několik období, avšak každý autor je specifikuje jiným způsobem. Milan Hrdlička²¹ vidí prvopočátky v Mezopotámii, kdy docházelo k osvojování sumerštiny na úrok akkadštiny. Velice oblíbenou činností tvořily překlady, existovalo několik sumersko-akkadských slovníků.

Druhé významné období zasazuje do starověkého Egypta a Řecka. Za nejdůležitější požadavek bylo osvojení si písma. Tento úkol byl však velice náročný, protože se neučilo jednotlivým písmenům, ale celým větám. Do popředí se také dostávala četba řeckých klasiků, avšak i jejich texty byly náročné. Celkově se ale dá říci, že se zatím nejedná o pravou výuku cizích jazyků.

Starověkým Římem vymezuje třetí období. Zde dochází k první výuce cizího jazyka. Ovládnutí řečtiny je totiž jedna z podmínek ukončení vzdělání. Vyskytují se dvojjazyčné učební materiály, dochází i k překladům. Díky tomuto rozvoji začíná latina zaujímat významnější pozici, stává se jedním z jazyků, jímž se lze domluvit mezinárodně.

Za velký a poměrně významný mezník vidí Hrdlička²² období renesance. Touhy po něčem novém vyzdvihují pozici cizích jazyků na vyšší místo. V jejich výuce se začínají objevovat i experimenty v podobě alternativních přístupů. 16., 17. a 18. století přinášejí stále více rostoucí potřebu praktické znalosti cizích jazyků, v 19. století je oslabena latina a v popředí se ocitají jiné jazyky.

Mezi osobnosti této výuky patřil Jan Amos Komenský. Jeho teze posunuly pojetí výuky jazyků dopředu. Některé jeho názory patří mezi aktuální dodnes. Komenský totiž věřil, že existují univerzální pravidla, jimiž jsou tvořeny všechny národní jazyky a po jejich poznání lze vytvořit všeobecnou metodu podstatnou k jejich učení. V roce 1658 vydal *Svět v obrazech* (*Orbis Sensualium pictus*), první ilustrovanou učebnici v historii cizojazyčné výuky.

20. století přináší expanzi této problematiky. Překlady zaujímají významné postavení. Milan Hrdlička²³ zmiňuje, že za 2. světové války v USA vznikl speciální

²¹ HRDLIČKA, Milan. *Cizí jazyk čeština*. Praha: ISV nakladatelství, 2002. ISBN 80-85866-98-6. s. 12-15.

²² tamtéž, s. 16.

²³ tamtéž, s. 27-28.

výzkumný program ASTP, jehož hlavním úkolem bylo rychle naučit vojáky cizí řeč. Nejdůležitější bod tvořilo ústní porozumění a vyjadřování, písemná komunikace byla až druhotná.

Význam znalosti cizího jazyka v průběhu let nabýval na intenzitě. Lze říci, že současná doba toto bere jako jeden ze z rysů gramotnosti, proto jsou žáci základních škol již od útlého věku seznamováni minimálně s jedním cizím jazykem. Vypracovává se stále více strategií a plánů, jak by měla probíhat výuka, aby během krátkého časového období obsáhla co možná nejvíce poznatků.

2.2 Společný evropský referenční rámec pro jazyky

Problematikou výuky cizích jazyků se zabývá Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Tento dokument vydala Rada Evropy a má za úkol definovat výuku cizích jazyků v rámci Evropské unie. „V úplnosti popisuje, co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat.“²⁴

Hlavním cílem je tedy, vymezit jistá kritéria, která studenti cizího jazyka musí splnit, aby měli možnost na území jiného státu bez větších problémů komunikovat a vyrovnávat se situacemi běžného života. Má také napomáhat při plánování cílů a obsahů jazykových programů a zkoušek. K tomu vymezuje celkem šest úrovní znalosti jazyka, které jsou rozděleny do třech zvláště pojmenovaných:

²⁴ COUNCIL FOR CULTURAL CO-OPERATION. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky: Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. Přeložila Jaroslava IVANOVÁ a kol. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0404-4. S. 1.

Společné referenční úrovně (zkráceno)²⁵

Uživatel základů jazyka	A1	rozumí každodenním výrazům, základním frázím, cílem je vyhovět konkrétním potřebám, umí představit sebe a ostatní a klást jednoduché otázky a odpovídat na ně, dokáže se jednoduchým způsobem domluvit
	A2	rozumí větám vztahujícím se k oblastem, které se ho/jí týkají, dokáže komunikovat pomocí jednoduchých a běžných úkol, umí jednoduchým způsobem popsat okolí, rodinu a naléhavé potřeby
Samostatný uživatel	B1	rozumí hlavním myšlenkám běžných témat pro práci, školu, volný čas, umí si poradit s většinou situací, umí napsat jednoduchý souvislý text, dokáže popsat nebo stručně vysvětlit názory, plány, události
	B2	rozumí hlavním myšlenkám složitých textů, plynule se účastní rozhovoru, může vést běžný rozhovor s rodilými mluvčí, umí napsat text a vysvětlit své stanovisko na určitou problematiku
Zkušený uživatel	C1	rozumí širokému rejstříku náročných a dlouhých textů, plynule a pohotově se vyjadřuje, umí vytvořit podrobné, velmi dobře uspořádané a srozumitelné texty na složitá témata
	C2	snadno rozumí téměř všemu, co vyslechne nebo přečte, dokáže shrnout informace z různých zdrojů, dokáže se spontánně, plynule a přesně vyjadřovat a rozlišovat jemné významové rozdíly, i ve složitějších situacích

Rámcem dále více rozepisuje jednotlivé body zvlášť. Přesně vymezuje složitost vyjadřování, obsah slovní zásoby, náročnost textů a úkolů, které jsou studenti cizího jazyka na příslušné úrovni schopni řešit. Určuje, jaké kompetence a procesy by si studenti měli zvolit. V neposlední řadě také klasifikuje příčiny nejčastějších chyb, typy škol, jejich přístup, úroveň jazyků a hodnocení ve školských systémech.

²⁵ COUNCIL FOR CULTURAL CO-OPERATION. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky: Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. Přeložila Jaroslava IVANOVÁ a kol. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0404-4. S. 24.

2.3 Metody výuky cizího jazyka

2.3.1 Běžné

K výuce cizího jazyku dochází různými způsoby. Každý autor může mít svoji vlastní klasifikaci, protože na danou problematiku nahlíží z jiného úhlu pohledu. V následujících bodech krátce charakterizují klasifikaci dle Hendricha²⁶, jenž zmiňuje především metodu gramaticko-překládovou, přímou, zprostředkování, audioorální, audiovizuální, komunikační a dialektickou.

2.3.1.1 Gramaticko-překládová

Její podstata spočívá v izolovaném osvojování slov a sestavování vět podle přesných pravidel. Vše probíhá mimo kontext a věty bohužel nejsou příliš použitelné pro mluvu běžného života. Hendrich²⁷ ale přiznává, že, ačkoliv tato metoda nepatří mezi příliš efektivní a je jí mnoho vytýkáno, lze ji zařadit mezi podstatné styly, které začínaly nácvik, jenž byl důležitý při pozdějším čtení textů.

2.3.1.2 Přímá

Přímá metoda nabízí bezprostřední osvojování komunikačních složek jazyka. Někdy bývá označována pojmem „přirozená“. K porozumění dochází díky dialogům, různým pomůckám, kresbám či z kontextu. Má v podstatě napodobovat formu učení se mateřskému jazyku. Odmítá slovníky a mluvnice, vše spočívává pouze v názornosti a kreativnosti žáků, popřípadě učitele.

2.3.1.3 Zprostředkování

Metoda zprostředkování vyniká především díky práci s textem. Jeho čtení by mělo přinést pro žáka osvojení si daného jazyka. Hendrich²⁸ upozorňuje na to, že s odstupem se na metodu zprostředkování lze dívat jako na přímou metodu, která se však odvíjí trochu odlišným způsobem.

²⁶ HENDRICH, Josef a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. S. 257-274.

²⁷ tamtéž, s. 257.

²⁸ tamtéž, s. 260.

2.3.1.4 Audioorální

Výuka při audioorální metodě je zpeřena zvukově. Pracuje s poslechem, na jehož základě se žáci naučí ústně vyjadřovat příslušné jevy. Začíná se od reprodukce slov, poté krátkých vět, až je člověk schopen sám vytvářet ústní projevy. K jazyku se přistupuje jako k souboru návyků.

2.3.1.5 Audiovizuální

Postup v audiovizuální metodě je podobný audioorální, pouze využívá jiných didaktických prostředků, a to nejčastěji filmů či projekce. Její výuka je vystavěna na logice a vychází z daných, zpravidla znázorněných, situací.

2.3.1.6 Dialektická

Dialektickou metodu Hendrich²⁹ považuje za velice aktuální. Lze říci, že její charakter vniká i do ostatních stylů učení se cizímu jazyku, základní funkcí je totiž komunikační proces. Mimo to uplatňuje také některé ostatní rysy, např. překlady nebo srovnání mateřského a cizího jazyka.

²⁹ HENDRICH, Josef a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. S. 274.

2.3.2 Alternativní

V současné době existuje mnoho trendů, jak utvořit výuku cizích jazyků zábavnější. Jednou z variant jsou také tzv. alternativní metody výuky jazyka. Tyto netradiční způsoby vznikly jako kontrast běžných metod. O jejich přehled se postaral Radomír Choděra³⁰, jehož klasifikaci se budu věnovat v následujících bodech, a to krátkou charakteristikou jednotlivých přístupů.

2.3.2.1 Sugestopedie

Sugestopedie patří, podle Choděry³¹ mezi nejčastěji využívané alternativní metody výuky cizích jazyků po celém světě, protože díky reklamě je považována za formu, která pomůže rychle osvojit jazyk, aniž by se žák příliš namáhal. Za zakladatele je považován Georgi Lozanov, psychiatr a neurofyziolog.

Tato forma vychází z psychologických základů a je založena na hudbě. Žáci během výuky poslouchají hudbu, do jejíhož rytmu učitel látku předčítá, a přitom pozorují v učebnicích text i s překladem. Učitel je brán jako řídicí faktor. Velký význam se přikládá také učebnám, které jsou bohatě zdobené obrazy, květinami nebo zvláštní podobou nábytku.

Choděra³² se dále k této metodě vyjadřuje jako k nejinspirativnější. Tvrdí, že díky hudbě a čtení má široké spektrum využití. Chyby vidí pouze v tom, že žáci nejsou ihned opraveni, protože se očekává, že příslušnou chybu objeví sami. Zanedbávaná je také gramatická stránka.

2.3.2.2 Sofrologie

Za Sugestopedii blízkou, avšak starší, metodu označuje Sofrologii. Její podstata je obdobná, pouze kombinuje různé orientální techniky s těmi běžnými na západě. Klade se důraz na relaxaci žáka. Časté je využívání gest, mimiky, očního kontaktu, někdy i fyzické aktivity pro aktivní činnost žáků.

³⁰ CHODĚRA, Radomír a kol. *Výuka cizích jazyků na prahu nového století II*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000. ISBN 80-7042-157-6. S. 58-96.

³¹ tamtéž, s. 58-61.

³² tamtéž, s. 64-65.

2.3.2.3 Metoda celkové fyzické odpovědi

Z psychologie vychází také tzv. Metoda celkové fyzické odpovědi, častěji udávaná pod anglickou zkratkou *The T.P.R.* (The Total Physical Response). O její vznik se zasloužil James Asher. Ten propagoval, že nižší stres přináší vyšší kvalitu osvojení si jazyka.

Tato forma vychází ze Sugestopedie, tedy z využití hudby, k němuž se přidávají pohybové aktivity, které mají uvolnit napjatou atmosféru a relaxovat žáky. Podstata je viděna v poslechu s porozuměním. Žák se vtěluje do role jakéhosi herce a vykonává činnosti, které učitel, jako řídící složka, řekne.

Jak se Choděra³³ vyjadřuje dále, považuje metodu poměrně náročnou pro učitele, a to nejen z důvodu znalosti jazyka, avšak také z důvodu jeho aktivit při hodině. U žáků mohou vzniknout špatné návyky, jejichž odstranění je složité. Tuto metodu přiřazuje pro inspiraci k občasnému využití.

2.3.2.4 Vyučování jazyku v komunitě

Charles Curran, poradce a profesor psychologie, přišel s formou výuky, při které se zohledňuje žákova osobnost jako celek, tedy i její emoce a afektivní projevy. Jedná se o tzv. Vyučování jazyku v komunitě neboli *CLL* (Community Language Learning). Curran se snaží nahlížet na problematiku výuky očima svých žáků.

Tato metoda přijímá klasické formy (např. překlad, transkripce, skupinová práce, atp. - s výjimkou učebnice) a žáci se učí spoluprací. Dochází zde tedy ke kontaktu se spolužáky navzájem, popřípadě s učitelem, který zaujímá pozici rádce, avšak jsou na něho kladeny poměrně vysoké nároky.

Pozitivně Choděra³⁴ hodnotí nižší zábrany při vyjadřování v cizím jazyku a motivaci se projevit. Na druhou stranu lze říci, že v této formě dochází k omezení lingvistického a didaktického hlediska. Pro začátečníky je velice problematické se vyjadřovat a vytvářet si názory.

³³ CHODĚRA, Radomír a kol. *Výuka cizích jazyků na prahu nového století II.* Ostrava: Ostravská univerzita, 2000. ISBN 80-7042-157-6. S. 70.

³⁴ tamtéž, s. 77.

2.3.2.5 Metoda mlčení

Z teorie, že, zatímco učitel při výuce cizího jazyka mlčí, žák hovoří, vychází tzv. Metoda mlčení (The Silent Way). O vypracování se zasloužil Galeb Gattegno, pedagog a tvůrce programů. Upřednostňuje především možnost soustředit se v tichém prostředí, přičemž hovor je považován za rušivý.

Tato výuka používá barevné tyčinky různých velikostí, pod nimiž si mohou žáci představit cokoliv konkrétního, kartičky s výslovností a slovní zásobou. Učitel ukazuje tyčinky či kartičky a žáci vyslovují nebo popisují dané jevy. Důraz se klade na svobodné rozhodování a kreativitu žáků.

Ve svém hodnocení tuto metodu Choděra³⁵ poměrně kritizuje. Při jazykovém vyučování považuje mlčení učitele za nedostatečné. Žáci také nemají přísun kvalitního jazykového materiálu. Velice negativně nahlíží na tento styl zejména u výuky začátečníků.

2.3.2.6 Ústní přístup

Tzv. Ústní přístup (The Oral Approach) přináší britští lingvisté Harold Palmer a Albert Sidney Hornby. Vycházejí z fonetických poznatků. Za podstatné považují mluvení, nikoliv psaní. Někdy se označuje také jako Situační jazykové vyučování (Situational Language Teaching).

Při výuce cizích jazyků vyzdvihují vyučování slovní zásoby a gramatiky. Do popředí vkládají názornost, své místo zaujímají myšlenky, gesta, mimika a pohyb, díky nimž dochází k vysvětlení různých nových jazykových problémů. Důležitá je také různě vyzdobená učebna či projekce filmu.

Choděra³⁶ pozitivně hodnotí tento styl výuky. Tvrdí, že je propracovaný a systematicky uspořádaný. Nejvíce odpovídá výuce z pohledu lingvistického, psychologického a pedagogického. Díky dlouholetému využívání přináší také úspěšné výsledky.

³⁵ CHODĚRA, Radomír a kol. *Výuka cizích jazyků na prahu nového století II*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000. ISBN 80-7042-157-6. S. 85.

³⁶ tamtéž, s. 90.

2.3.2.7 Přirozený přístup

Metoda, napodobující co nejvíce způsob osvojování mateřského jazyka, se nazývá Přirozený přístup (The Natural Approach). Na jeho vzniku se podílel Tracy Terrell a Stephen Krashen. Jazyk je v této podobě pojímán jako komunikační prostředek, podstatnou roli má tedy slovní zásoba.

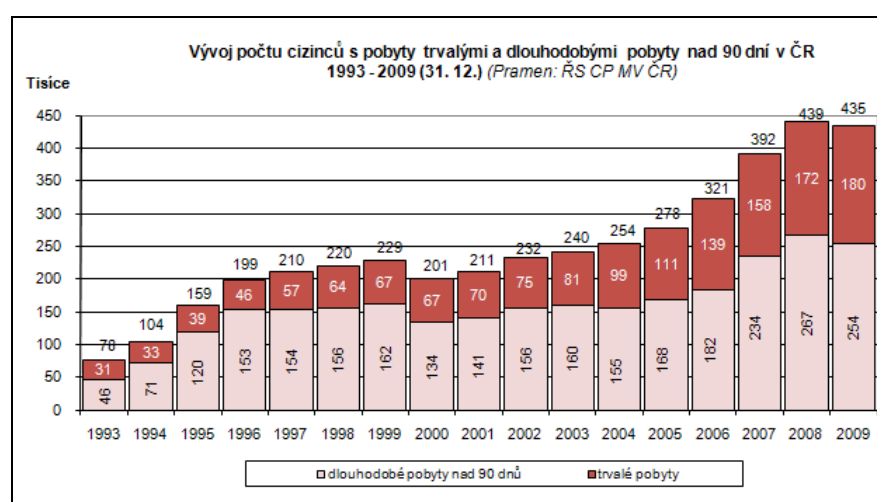
Výuka probíhá v učebně, která je díky obrazům, mapám, fotografiím či tiskovinám přetransformovaná do podoby reálného světa. Učitel pomocí materiálů formou hry, popřípadě rozhovorů, vyučuje. Může také žáky dělit do skupinek různého charakteru. Žáci si sami určují, kolik času budou věnovat příslušné disciplíně.

Tato forma je optimisticky přijímána skoro na celém světě. Choděra³⁷ dodává, že je podobná komunikační metodě. Avšak, aby komunikace probíhala plynule, nedochází ke korektuře. Toto je tzv. Přirozenému přístupu poměrně vytýkáno, protože žáci se naučí vyjadřovat aktivně, avšak s chybami.

³⁷ CHODĚRA, Radomír a kol. *Výuka cizích jazyků na prahu nového století II*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000. ISBN 80-7042-157-6. S. 96.

2.4 Čeština jako cizí jazyk

Studium češtiny jako cizího jazyka má dlouholetou tradici, a to nejen u nás, avšak i v zahraničí. Jak znázorňuje níže uvedený graf převzatý z internetových stránek Českého statistického úřadu³⁸, počty cizinců u nás se za poslední desetiletí zdatelně zvýšily. Také z tohoto důvodu se klade čím dál větší důraz na pečlivou výuku českého jazyka pro zahraniční zájemce, touto problematikou se zabývá stále více lidí, kteří nabízejí k dispozici poměrně dost materiálů na internetových stránkách a především vychází stále více takto orientovaných publikací.

Pro tuto práci jsem si zvolila celkem pět publikací. Jsou jimi Čeština pro cizince: Základní kurz³⁹, Wollen Sie Tschechisch sprechen?⁴⁰, Cvičení z české mluvnice pro cizince⁴¹, Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory⁴² a Textová učebnice pro cizince⁴³. Na následujících stránkách nahlédnu na tyto knihy z hlediska jejich struktury, rozmístění jednotlivých částí, probíraných jevů, podobu lekcí, označení doprovodných témat a poté se zaměřím na jejich cvičení.

³⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Český statistický úřad* [online]. Český statistický úřad, © 2012 [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu.

³⁹ HRONOVÁ, Karla a Milada TURZÍKOVÁ. *Čeština pro cizince: Základní kurz*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. ISBN 80-04-23734-7.

⁴⁰ ČECHOVÁ, Elga a Helena TRABELSIOVÁ. *Wollen Sie Tschechisch sprechen?*. Česká Lípa, 1992. ISBN 80-901119-0-4.

⁴¹ TRNKOVÁ, Alena. *Cvičení z české mluvnice pro cizince*. Praha: ISV nakladatelství, 1998. ISBN 80-85866-31-5.

⁴² ČADSKÁ, Milada a Milada TURZÍKOVÁ. *Čeština pro cizince: návstavbový kurz pro humanitní obory*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-253-2.

⁴³ JANEČKOVÁ, Marie a Hana ROZKOPALOVÁ. *Textová učebnice češtiny pro cizince*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1995. ISBN 80-7040-113-3.

2.5 Pobyť cizinců v České republice

Ještě než přistoupím k popisu jednotlivých publikací, určených k výuce češtiny pro cizince, zaměřím se na podmínky, které musejí cizinci splnit, pokud chtějí pobývat v České republice. Druhy pobytů u nás, jejich délku a podmínky upravuje zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. V §70 jsou vymezeny body, které musí cizinci splnit, pokud žádají trvalý pobyt u nás.

„Cizinec je povinen k žádosti o povolení k trvalému pobytu předložit:

- a) fotografie,
- b) cestovní doklad,
- c) doklad potvrzující účel pobytu na území ...
- d) doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu ...
- e) doklad obdobný výpisu z evidence Rejstříku trestů ...
- f) doklad o zajištění ubytování ...
- g) souhlas rodiče, popřípadě jiného zákonné zástupce nebo poručníka, s trvalým pobytem dítěte na území ...
- h) doklad prokazující požadovanou znalost českého jazyka vydaný školou, která je uvedena v seznamu škol oprávněných provádět zkoušky znalosti českého jazyka ...“⁴⁴

Co se týká posledního bodu, tedy složení zkoušky jako důkaz znalosti českého jazyka, tak pro češtinu jako cizí jazyk byly doposud popsány, jak je zřejmé z vyjádření Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy⁴⁵, čtyři referenční úrovně, a to Prahová, A1, A2 a B1, jejichž rozsah ve své podstatě vyplývá směrnícím, které určuje Společný evropský referenční rámec pro jazyky.

Zkouška z češtiny jako cizího jazyka k získání trvalého pobytu v České republice by měla proběhnout na minimální úrovni A1. Internetové stránky Čeština pro

⁴⁴ ČESKO. Úplné znění zákona č. 326/1999, o pobytu cizinců na území České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 80, s. 2320. Dostupný z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5978>.

⁴⁵ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Referenční úrovně pro češtinu jako cizí jazyk* [online]. MŠMT ©2006 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>.

cizince⁴⁶ uvádějí, že poté je člověk schopen se jednoduše zapojit do rozhovoru v běžných každodenních situacích, s úřední osobou či při cestování. Může se ptát a odpovídat na lehčí otázky nebo být písemnou i ústní formou v kontaktu se společenskou sférou.

⁴⁶ MINISTERSTVO VNITRA, MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ A MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Čeština pro cizince* [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze ©2008-2011 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: http://cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=uvodni-informace&hl=cs_CZ.

3. Publikace

3.1 *Čeština pro cizince: Základní kurz*

První volím publikaci Karly Hronové a Milady Turzíkovej „Čeština pro cizince: Základní kurz.“⁴⁷ Jak samotné autorky v předmluvě uvádějí, učebnice je určena „výuce zahraničních posluchačů v prvním semestru jejich roční jazykové a odborné přípravy ke studiu na českých vysokých školách. Jejím cílem je poskytnout ... základní inventář jazykových prostředků potřebných nejen pro dorozumění v běžných situacích každodenního praktického života, ale umožňující zároveň ... odbornou přípravu v českém jazyce.“⁴⁸

Autorky výuku dělí do dvaceti pěti základních a jedné úvodní lekce, které jsou psané česky. V úvodní lekci se zabývají seznámením s českými pozdravy, základním rozdělením hlásek na samohlásky a souhlásky, jejich grafickou podobou s příklady slov, v nichž se vyskytují. Také upozorňují na rozdíly i-y/i-ý, dě-tě-ně/de-te-ne, di-ti-ni/dy-ty-ny, výslovnost „ě“, psaní ú/ů a v neposlední řadě také na rozdíly výslovnosti a psaní. K jejímu závěru uvádějí českou abecedu nejen tiskacími písmeny s názvem, avšak i písmem psacím a cvičeními na čtení textů napsaných právě psacím způsobem.

Ostatní lekce se čísly od jedné do dvaceti pěti. Osmá, sedmnáctá a dvacátá pátá lekce jsou ve své podstatě shrnující, upozorňující na nejdůležitější probírané otázky, vyskytující se na předchozích stránkách. Podoba lekcí je obdobná. Na začátku je text k určitému tématu, následuje krátké vyložení gramatických jevů, které zpravidla vychází z předchozího článku, dále úkoly na procvičení vyložené gramatiky a každou lekci uzavírá slovníček nových pojmů. Jednotlivá témata a probírané jevy jsou následující:

- ▶ **Lekce 1: Škola a kolej. Rozhovor** (rod substantiv, „ten“, „jeden“, subjekt věty, substantiva, nominativ singuláru tvrdých adjektiv, sloveso „být“, osobní zájmena, slovesa „stojí, visí, leží, sedí“)
- ▶ **Lekce 2: Pracovní den. Co říká pan profesor, co říká student** (slovesa v přítomnosti, adjektiva měkká, základní číslovky 1 – 20, vyjádření místa)

⁴⁷ HRONOVÁ, Karla a MILADA TURZÍKOVÁ. *Čeština pro cizince: Základní kurz*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. ISBN 80-04-23734-7.

⁴⁸ tamtéž, s. 9.

- ▶ **Lekce 3: Naše město. Na ulici** (akuzativ singuláru jmen, posesivní zájmena, reflexivní slovesa, postavení „se“ ve větě)
- ▶ **Lekce 4: Na návštěvě. Rozhovor** (akuzativ singuláru jmen, česká příjmení, přechylování, slovesa „znám, vím“, futurum)
- ▶ **Lekce 5: Pojedeme na výlet. Na nástupišti** (infinitiv sloves, modální slovesa a vidové rozdíly, vyjádření času, deklinace českých substantiv a adjektiv)
- ▶ **Lekce 6: Nakupujeme. Rozhovor** (nominativ a akuzativ plurálu jmen, předložky s akuzativem, vidové rozdíly sloves, akuzativ osobních zájmen)
- ▶ **Lekce 7: V jídelně. V restauraci** (akuzativ a nominativ plurálu, nepravidelnosti plurálu, řadové číslovky, adverbia od adjektiv, užití slova „řád“)
- ▶ **Lekce 8: Prohlížíme si mapu. Roční období** (opakování, přehled tvarů nominativu a akuzativu)
- ▶ **Lekce 9: Jsem nemocný. Co říká lékař** (genitiv singuláru a jeho funkce, „Kde?, Kam?, Odkud?“, předložky k vyjádření místa, zájmeno „svůj“)
- ▶ **Lekce 10: Sport. Rozhovor** (préteritum sloves - -l forma – a jejich konjugace, relativní věty a zájmeno „který“)
- ▶ **Lekce 11: 17. listopad. Víte, že...?** (genitiv plurálu jmen, osobních zájmen a další funkce tohoto pádu, datum, věty bez subjektu. užití sloves s videm)
- ▶ **Lekce 12: Pošta. Tomáš telefonuje** (imperativ sloves a jeho vidové rozdíly, vokativ substantiv, nepravidelné stupňování adjektiv a adverbíí, deklinace číslovek)
- ▶ **Lekce 13: Studium. Co umíme studovat?** (dativ osobních zájmen, singuláru jmen a jeho funkce, reflexivní zájmeno „si“, příklonky)
- ▶ **Lekce 14: Kulturní život v Československu. Rozhovor** (pravidelné stupňování adjektiv, lokál singuláru jmen, osobních zájmen a jeho předložky)
- ▶ **Lekce 15: Průmysl. O exkurzi** (pravidelné stupňování adverbíí, „Kolik je hodin?“, zájmena a adverbia neurčitá a negativní)
- ▶ **Lekce 16: Zemědělství. Dopis** (instrumentál singuláru jmen, osobních zájmen a jeho funkce, reflexivní zájmeno „se/si“)
- ▶ **Lekce 17: Naš nový domov. Životní úroveň** (opakování, přehled deklinace v singuláru)
- ▶ **Lekce 18: Evropa ve 20. století** (reflexivní pasívum sloves, instrumentál plurálu a základních číslovek, zkratky a zkracování slov, „Jaký?, Který?, Čí?“)
- ▶ **Lekce 19: Problémy rozvojových zemí** (složené pasívum sloves - -n/-t forma, adjektiva posesivní, forma nominativu a akuzativu. názvy zemí a nesklonná substantiva)

- ▶ *Lekce 20: **Moderní doba a životní prostředí*** (slovesná substantiva, lokál plurálu a základních číslovek, číslovky typu „jedenadvacet“)
- ▶ *Lekce 21: **Hledáme energii*** (slovesná adjektiva aktivní a pasivní, substantiva mužského rodu typu „předseda“, spojky ve větách časových a podmínkových)
- ▶ *Lekce 22: **Lékařská péče*** (forma kondicionálu sloves, věty podmínkové s „kdyby“, psaní velkých písmen)
- ▶ *Lekce 23: **Zákony a zákonitosti*** (dativ plurálu a číslovek základních, věty se spojkou „aby“, nepřímá řeč, „Proč?“)
- ▶ *Lekce 24: **Změní se člověk?*** (substantiva typu „děvče“, deklinace substantiv typu „děti, lidé, ruce, nohy, dva/oba, oči, uši“, deklinace cizích substantiv na –us a –um, zZjmeno „jenž“)
- ▶ *Lekce 25: **Teorie a praxe*** (opakování, deklinace plurálu, slovesné formy)

Na konci knihy se nachází klíč k cvičením, přehled české deklinace a konjugace, česko-anglicko-francouzsko-španělská slovní zásoba z textů publikace a terminologický slovník v týchž jazycích. Poslední částí knihy je „Úvodní audioorální kurs češtiny“, který je „učebním materiálem pro deset úvodních vyučovacích dnů studia v základním ročníku ... jeho učivo je soustředěno v pěti dvoudenních lekcích ... součástí je fonetický výcvik, který sleduje především osvojení zvukové stránky české věty jako celku a nácvik akustické diferenciaci ...“⁴⁹

Struktura jednotlivých lekcí tohoto kurzu je opět připravena stejnou osnovou. Nejprve čtecí text, následuje gramatická, konverzační a fonetická část, na konci se nachází rozšiřující lexikum. Vše uzavírají opět řešení ke gramatickým a fonetickým cvičením a překlad rozhovorů do anglického, francouzského a španělského jazyka. Každá lekce je daná příslušným tématem, které je dále rozvíjeno v sféře konverzační, fonetické i gramatické, a to:

- ▶ *1. téma: **Třída*** (pozdravy a oslovení; české samohlásky, souhlásky, intonace vět, oznamovací věta, doplňovací otázka; substantiva, adjektiva, gramatický rod, vyjádření místa, záporu)
- ▶ *2. téma: **Pokoj*** (jaký je den, kolik je hodin; výslovnost „j, ř, c, ch, k“; intonace otázky zjišťovací; ten, jeden, slovesa „mít, stojí, visí, leží, sedí“, zájmena osobní)

⁴⁹ HRONOVÁ, Karla a Milada TURZÍKOVÁ. *Čeština pro cizince: Základní kurz*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. ISBN 80-04-23734-7. S. 431.

- ▶ 3. *téma*: **Rodina** (jídlo; hlásky „c, s, ž, š, č“; zájmena „se/si“, přítomné tvary sloves, pluralia tantum)
- ▶ 4. *téma*: **Jídelna** (činnosti po celý den, oblečení; výslovnost „č-tʰ, š-s, dʰ-d, tʰ-t, ň-n“, dě-tě-ně/de-te-ne; nominativ, akuzativ, plurál substantiv, adjektiv, další slovesa)
- ▶ 5. *téma*: **Město** (počasí, nákupy; výslovnost „bě, pě, vě, mě“ a „ch“ na konci slov; nominativ a akuzativ singuláru i plurálu, genitiv singuláru)

3.2 *Wollen Sie Tschechisch sprechen?*

Jako druhou volím publikaci zaměřenou na německy mluvící občany. Je jí kniha Elgy Čechové a Heleny Trabelsiové „Wollen Sie Tschechisch sprechen?“⁵⁰. Jak v úvodu autorky říkají, cílem je „durch eine Konversationsmethode lernen Sie die Grundlagen des Tschechischen ... zusammen mit der Konversation lernen Sie auch die notwendige Grammatik“⁵¹ (přeloženo: skrz konverzační metodu se naučíte základy češtiny ... spolu s konverzací se naučíte také nezbytnou gramatiku).

Autorky uvádějí patnáct lekcí a jednu úvodní. Ta je zaměřena na základní konverzaci – pozdrav, představení se, otázky stylu „Jak se daří?, Jaké to je?, Kde kdo je?“ a pojmenování běžných jevů života (jako obchod, dům, auto, stůl, káva a podobně). Vše je prvotně česky, pod tím německy a pro zjednodušení doprovázeno obrázky. Na konci lekce je česká abeceda, rozdělení na vokály, konsonanty a diftongy, upozornění na odlišnou výslovnost a asimilaci některých hlásek.

Lekce jsou opět tvořeny obdobným způsobem. První místo v nich autorky obsazují slovníčkem pojmů, které se budou vyskytovat v dané lekci. Následuje krátké vyložení gramatických jevů s jejich procvičením. Vše uzavírají shrnující mluvnická cvičení, zaměřená zpravidla na mluvení formou „opakujte“, „odpovězte“ nebo „reagujte“. V průběhu celé lekce se vyskytují malé slovníčky s česko-německými spojeními frázového charakteru a na konci konverzační cvičení na určitá témata:

- ▶ *Lekce 1*: **Pokoj** (sloveso „být“, „Kdo?, Co? Kde?“, substantiva, adjektiva)
- ▶ *Lekce 2*: **Pan Kubát a jeho rodina, Pan Weiss a jeho rodina** (lokál, akuzativ, přívlastňovací zájmena)

⁵⁰ ČECHOVÁ, Elga a Helena TRABELSIOVÁ. *Wollen Sie Tschechisch sprechen?*. Česká Lípa, 1992. ISBN 80-901119-0-4.

⁵¹ tamtéž, s. 5.

- ▶ **Lekce 3: Můj den, Co dělají?** (číslovky 1 – 100, infinitiv, osobní zájmena v akuzativu)
- ▶ **Lekce 4: Pojedu do Prahy, Pojedeš taky do Prahy?** (dny v týdnu, „Kdy?“, vid, genitiv, způsobová slovesa, instrumentál)
- ▶ **Lekce 5: V Praze, Na náměstí** (číslovky 21 – 1000, předložky s genitivem a akuzativem, „Kde? X Kam?“, neurčitá a záporná zájmena a příslovce, futurum)
- ▶ **Lekce 6: Návštěva, Kubátovi mají návštěvu** (číslovky 1000 - ∞, zájmeno „svůj“, číslovky v nominativu a akuzativu)
- ▶ **Lekce 7: Kde jsi byl tak dlouho?, Co jsem dělal včera?** (dativ u osobních zájmen, substantiv a adjektiv, předložky s ním, minulost sloves, věty bez podmínky)
- ▶ **Lekce 8: V obchodě Potraviny, V obchodě Oděvy** (peníze, genitiv u substantiv a adjektiv, předložky s ním, stupňování)
- ▶ **Lekce 9: V kuchyni, V restauraci** (genitiv plurálu a zájmen)
- ▶ **Lekce 10: Roční období, Bylo hezky** (instrumentál a předložky s ním, řadové číslovky, „Kolik je hodin?“, „Kdy, Jak dlouho? Jak často?“)
- ▶ **Lekce 11: Pošta, Dopis, Telegram, Telefon** (rozkaz, oslovování, instrumentál zájmen)
- ▶ **Lekce 12: V hotelu, Dovolená** (předpony, lokál zájmen, singuláru a předložky s ním související)
- ▶ **Lekce 13: Tělo, U lékaře, Ve zdravém těle zdravý duch** (lokál plurálu, spojka „aby“)
- ▶ **Lekce 14: Na dálnici, Pokuta** (dativ plurálu, skloňování číslovek, spojky časové)
- ▶ **Lekce 15: Jednání, Na letišti** (instrumentál plurálu, skloňování typu „kolega, centrum, muzeum“, podmínkové věty)

Na konci knihy se nachází přehled frází z jednotlivých lekcí. Jsou rozčleněny do menších skupinek dle typu (pozdravy, oslovení, žádost, představení, a podobně). Za nimi následuje část nazvaná „Veřejné nápisy“, kde je možné vidět cedulky shodné s těmi při běžném fungování ve společnosti (například nástupiště, občerstvení, vstup zakázán, a další), deklinační tabulky a konjugace některých, dle autorek složitějších, sloves a přehled předložek s jejich pády. Celou publikaci uzavírá klíč k cvičením s česko-německým slovníčkem.

3.3 Cvičení české mluvnice pro cizince.

Jako další jsem si vybrala publikaci Aleny Trnkové „Cvičení z české mluvnice pro cizince.“⁵² Jedná se spíše o jakousi brožurku s cvičeními. Chybí v ní bližší výklad gramatických jevů. I sama autorka v úvodu přiznává, že „cvičení jsou určena hlavně pro práci v kurzech. Některé příklady nejsou ... zcela jednoznačné a pro odlišení variant je zapotřebí pomoci učitele. ... Cvičení jsou různě náročná, v obsahu označovaná písmeny – A – cvičení pro začátečníky a pro mírně pokročilé, B - ... pro středně pokročilé, C - ... pro značně pokročilé.“⁵³

Brožura je členěna do tří oddílů – morfologie, syntax a tvoření slov. V rámci každého se nacházejí další pododdíly. V části „morfologie“ lze vidět rozdělení na slovesa, podstatná a přídavná jména, zájmena a číslovky. V díle „syntax“ jsou celkem tři podtituly, a to užití spojek, spojovací výrazy a slovosled. A v závěrečném oddíle tvoření podstatných a přídavných jmen, příslovcí a sloves. Všechny části mají specificky zaměřená cvičení na určitou problematiku:

MORFOLOGIE

- ▶ **slovesa** (přítomný, budoucí a minulý čas, podmiňovací způsob přítomný i minulý, rozkazovací způsob, trpný rod, přechodníky přítomné a minulé, vykání, infinitiv, rod, zvrtná slovesa)
- ▶ **podstatná jména** (vzory rodu mužského, ženského a středního v jednotném i množném čísle, jejich výjimky, vlastní jména místní a osobní)
- ▶ **přídavná jména** (složené skloňování měkkého i tvrdého typu, skloňování a tvoření přídavných jmen přivlastňovacích)
- ▶ **zájmena** (osobní, zvrtná a přivlastňovací zájmena, „ten“, „jenž“, „týž“)
- ▶ **číslovky** (základní, řadové a druhové číslovky, určité X neurčité, skloňování číslovek)

SYNTAX

- ▶ **užití předložek a prostých pádů** (předložky, určení místa a času, předložkové pády, jmenná část přísudku, vazby sloves)

⁵² TRNKOVÁ, Alena. *Cvičení z české mluvnice pro cizince*. Praha: ISV nakladatelství, 1998. ISBN 80-85866-31-5.

⁵³ tamtéž, s. 1.

- ▶ **spojovací výrazy** (spojky souřadící a podřadící, tvoření větných členů z vedlejších vět a naopak, všeobecný podmět, přímá X nepřímá řeč, infinitive vazby, podmět a přísudek, trpný rod, zápor, modální slovesa)
- ▶ **slovosled** (příklonky, přívlastek, příslovečné určení, postavení spojovacího výrazu)

TVOŘENÍ SLOV

- ▶ **podstatná jména** (zdrobněliny, přechylování, podstatná jména hromadná a činitelská, tvoření z podstatného jména, přídavného jména a ze sloves)
- ▶ **přídavná jména** (stupňování, zeslabující X zesilující, přívlastňovací přídavná jména tvořená z vlastních jmen, z podstatných jmen, z příslovcí a ze sloves)
- ▶ **příslovce** (tázací a zájmenná příslovce, stupňování, tvoření z přídavných jmen)
- ▶ **slovesa** (vidové předpony, ostatní předpony, tvoření z podstatných a přídavných jmen)

3.4 Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory

Čtvrtou jsem zvolila knihu Milady Čadské a Milady Turzíkovej „Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory“⁵⁴. Autorky se nezabývají výkladem gramatiky, nýbrž zobrazují pouze cvičení a odkazují se na cizí publikaci. „Texty jednotlivých lekcí jsou východiskem k nácviiku a rozvíjení jednotlivých řečových dovedností ... Předpokladem pro práci s touto učebnicí je využívání učebního textu Hronová, K.: Čeština pro cizince, Nástavbový kurz – gramatika. Praha, Karolinum 1993.“⁵⁵

Publikace se člení do osmi lekcí, z nichž každá, s výjimkou závěrečné, je dělena na variantu A a B. Osmá lekce je souhrnně označena typem A. Schémata těchto podskupin jsou obdobná. Otevírá je čtecí text, následuje krátká vsuvka „Všimněte si!“, kde autorky upřesňují některé jevy vyplývající z textů (například synonymické významy slov, zvratnost některých sloves a podobně). Následuje slovní zásoba, části uzavírají různorodá cvičení. Ve variantách typu A se za slovní zásobou nachází odkaz na vysvětlení gramatiky v externí literatuře.

⁵⁴ ČADSKÁ, Milada a Milada TURZÍKOVÁ. *Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-253-2.

⁵⁵ tamtéž, s. 3.

Autorky se v úvodu vyjadřují také k výstavbě jednotlivých lekcí, a to tak, že „v části A obsahují 1/ text, 2/ lexikálně gramatické poznámky k textu ... , 3/ podtextový slovník, 4/ odkaz na zopakování gramatiky ... , 5/ odkaz na prostudování nového učiva ... , 6/ cvičení k opakování a upevňování již probraného učiva ... V části B ... obsahují 1/ text, 2/ lexikálně gramatické poznámky k textu ... , 3/ podtextový slovník, 4/ cvičení, která a/ vycházejí z charakteru textu, z obsahu a formy jeho zpracování, b/ opakují, procvičují a upevňují probrané učivo, c/ orientují se na rozvíjení řečových dovedností.“⁵⁶

3.5 Textová učebnice češtiny pro cizince

Poslední publikací jsou skripta vydaná pro Jihočeskou univerzitu v Českých Budějovicích „Textová učebnice češtiny pro cizince“⁵⁷ od autorek Hany Rozkopalové a Marie Janečkové. „Učebnice je určena k doplnění již existujících učebnic češtiny pro cizince. Slouží jako zásobník materiálu pro rozvíjení a prohlubování slovní zásoby, nácvik správné výslovnosti a procvičení komunikativních dovedností.“⁵⁸

Autorky dělí texty do tří základních částí, v nichž je dále uspořádávají. Jak samotné v úvodu vysvětlují, „první část – texty ke čtení, obsahuje texty s nejrůznější tematikou, seřazené podle obtížnosti ... druhá část – slovní zásoba, zahrnuje 12 nejběžnějších konverzačních témat ... třetí část – nejčastější chyby ve výslovnosti a jejich náprava, obsahuje nácvik výslovnosti těch českých hlásek, které bývají pro cizince nejobtížnější.“⁵⁹

V prvním oddíle se věnují zpravidla porozumění. Pasáže jsou upravované vždy stejným způsobem. Nejprve samotný text, následuje krátký rozbor některých užitých slov, a to buď z významové nebo gramatické stránky, vše završují otázky a úkoly k danému tématu. Ukázky na čtení jsou zpravidla převzaty od jiných autorů, například bajka Lev a myš od Ezopa, báseň Miroslava Floriana Jaro si dalo inzerát, cestopis Karla Čapka Anglické listy nebo i pohádka Tři rady.

⁵⁶ ČADSKÁ, Milada a Milada TURZÍKOVÁ. *Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-253-2. S. 3.

⁵⁷ JANEČKOVÁ, Marie a Hana ROZKOPALOVÁ. *Textová učebnice češtiny pro cizince*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1995. ISBN 80-7040-113-3.

⁵⁸ tamtéž, s. 4.

⁵⁹ tamtéž

Část druhou lze pojmout spíše jako slovníček, na jehož konci na nacházejí úkoly z hlediska práce s textem. Jedná se o přehled nejčastěji používaných slov k určitým tématům, jimiž jsou:

- ▶ **Nejčastěji používaná slova a věty** (zdvořilostní fráze; nápisy a výstrahy; názvy obchodů; časové údaje; krátké otázky a odpovědi na ně)
- ▶ **Člověk, jeho vzhled a povaha** (nabídka různých rysů těla člověka k jednoduššímu popisu)
- ▶ **Rodina** (rodinné vztahy; bydlení; vybavení bytu; ubytování)
- ▶ **Nákupy** (fráze; pojmenování některých věcí, které jsou běžně v obchodech dostání)
- ▶ **Jídlo, restaurace** (názvy potravin a jídel; místa, kde je možné se nasytit)
- ▶ **První pomoc** (věty potřebné k návštěvě lékaře)
- ▶ **Doprava a cestování** (nápisy, železniční, autobusová, letecká a lodní doprava, pěší turistika)
- ▶ **Pošta** (zásilky, telefon)
- ▶ **Odívání** (druhy látek, odstíny, střihy, oblečení a doplňky)
- ▶ **Kulturní život** (divadlo, kino, koncert, výtvarné umění, tisk, rozhlas, televize, literatura, knihovna)
- ▶ **Sport** (druhy sportů a názvy sportovního náčiní)
- ▶ **Volný čas** – záliby, koníčky (přehled aktivit ve volném čase)

V závěrečném úseku se autorky věnují nácviku hlásek, v jejichž výslovnosti cizinci dělají nejvíce chyb. Nejprve popíší výslovnost hlásky a následují krátká čtecí cvičení, popřípadě básničky, v kterých se problematická litera objevuje. Hlavní problémy s artikulací shledávají u písmen „č, š, ž, l, r, ř, t', d', ň, ch, h“. Na konci publikace autorky uvádějí krátká cvičení na výslovnost všech českých hlásek a jazykolamy.

4. Cvičení

4.1 Typologie

Existuje velké množství typologií cvičení. Josef Hendrich⁶⁰ přiznává, že jejich klasifikace je poměrně náročná, záleží v ní totiž na mnoha okolnostech. Hendrich⁶¹ jazyky klasifikuje dle čtyř kritérií - zaměření na jazykové prostředky a řečové dovednosti, podle formy stimulu a žákovy reakce při cvičení, vztah mezi mateřským a cizím jazykem a řízenost žákovy reakce při cvičení – a to tímto způsobem:

1. zaměření na jazykové prostředky a řečové dovednosti
 - a) jazyková
 - b) předřečová
 - c) řečová

2. podle formy stimulu a žákovy reakce při cvičení
 - I. podle toho, zda se jedná o stimul:
 - a) akusticko-verbální (např. komunikace v jazykové laboratoři)
 - b) grafický (např. text)
 - c) graficko-akustický (např. poslech a sledování textu)
 - d) obrazový (např. ilustrace)
 - e) předmětový (např. hračka)
 - II. dle žákovy reakce:
 - a) ústní (orální)
 - b) písemná (grafická)
 - c) úkonová (reaguje na jev příslušným úkonem)

3. vztah mateřského a cizího jazyku
 - a) překladová
 - b) kontraintenferenční (jevy, kde dochází k interferenci)
 - c) kontraintenferenční překladová (překlady interferenčních jevů)

⁶⁰ HENDRICH, Josef a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. S. 316.

⁶¹ tamtéž, s. 317-341.

4. řízenost žákovy reakce při cvičení

- a) receptivní (poslech a čtení)
- b) reprodukční
- c) produktivní
- d) pozorovací
- e) strukturní

Poslední, strukturní metodu v rámci řízenosti žákovy reakce, považuje za nejpropracovanější a dále se vyjadřuje o dvou typech členění:

I. 1) dle auditivní či orální složky

- a) auditivní (poslechové)
- b) orální (ústní)

2) dle řízenosti žákovy odpovědi

- a) produkční
- b) reprodukční

3) dle cílů

- a) průpravná
- b) pro nácvik mluveného projevu

II. 1) imitační

- a) určující
- b) členěná

A. návazně

B. zpětně

2) substituční

- a) jednoduchá (bez morfologické změny slov)
- b) složená (s morfologickou změnou slov)

3) transformační

- a) protikladovová
- b) spojovací
- c) rozpojovací

4) dialogická

5) navazovací

4.2 Druhy a jejich četnost v publikacích

Praktické hledisko se orientuje na cvičení jednotlivých publikací, a to zejména na jejich počet a zaměření. Při analýze jsem si nejprve určila kategorie, které podle mého názoru nejnávštitněji nahlížely na problematiku cvičení v příslušných knihách, poté jsem dané úkoly podle požadavku v jejich zadání roztřídila, utvořila tabulky, jež přikládám v příloze, grafy a nakonec vyvodila závěr. V případě, že se publikace ještě vnitřně rozčleňovala a její rozvržení to umožňovalo, jsem ještě porovnávala druhy cvičení v rámci jedné knihy.

První jsem se zaměřila na publikaci **Čeština pro cizince: Základní kurz**⁶². Při hodnocení cvičení bylo bráno v úvahu všech pětadvacet lekcí. Úvodní byla vynechána z důvodu omezeného počtu cvičení, protože se autorky snaží zájemce uvést do problematiky českého jazyka. Pro všech 471 cvičení, která lekce obsahují, jsem si zvolila kategorie „Čti“, „Doplň“, „Tvoř“ a „Odpověz“.

Titul „Čti“ čítá všechna cvičení, která obsahovala jiný text na čtení, než byl původní, mělo se v nich poslouchat nebo výrazy opakovat. „Doplň“ naznačuje cvičení, do nichž má být vyplněno slovo, které je v zadání nebo v nabídce, „Tvoř“ zahrnuje vše, kde je hlavním bodem něco napsat, změnit, utvořit nebo porovnat. A v poslední části se nejen odpovídá, avšak i vypravuje nebo se vytváří vlastní otázky.

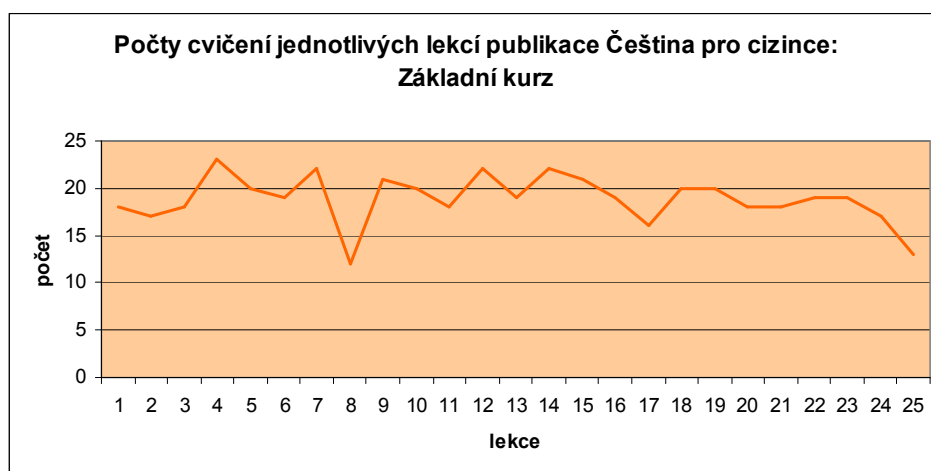

V publikaci se vyskytuje nejvíce cvičení, a to 40,98%, se zaměřením na napsání, změnění, utvoření nebo porovnání. Po 25,69% mají kategorie s názvy „Doplň“

⁶² HRONOVÁ, Karla a Milada TURZÍKOVÁ. *Čeština pro cizince: Základní kurz*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. ISBN 80-04-23734-7.

a „Odpověz“. Nejmenším podílem (7,64%) jsou v knize zaměřena cvičení na čtení nového textu, kreativní vymýšlení otázek nebo vyprávění příběhu či vyřčení vlastního názoru.

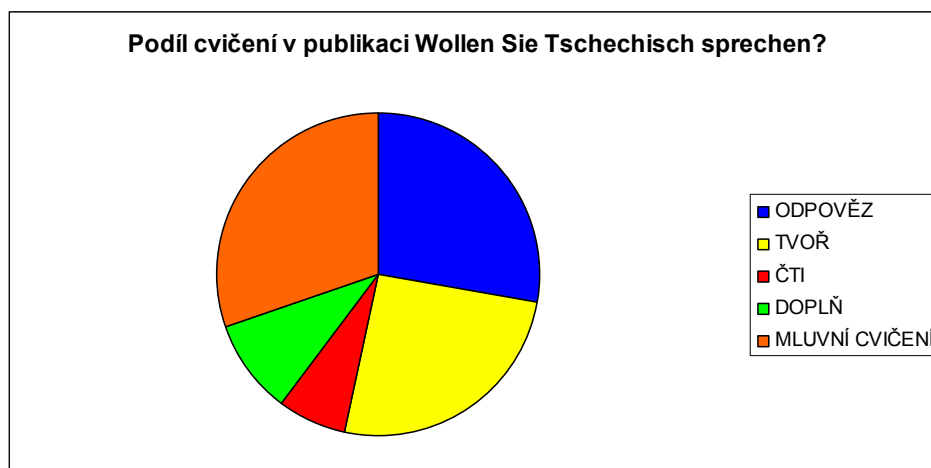
Počet cvičení jednotlivých lekcí je, jak naznačuje níže uvedený graf, poměrně podobný, jejich průměr vychází 18,84. U shrnujících lekcí dochází k mírnému poklesu, nemají vysvětlení gramatických jevů, takže chybí i krátká cvičení v této gramatické části. Nejméně cvičení obsahuje 8. lekce, a to dvanáct, nejvíce 4. lekce s třiatvaceti.

Další zvolenou knihou je učebnice **Wollen Sie Tschechisch Sprechen?**⁶³. Při hodnocení jsem počítala s cvičeními všech patnácti lekcí, úvodní byla vynechána, protože pouze připravuje zájemce na český jazyk. K této publikaci jsem vytvořila kategorie „Odpověz“, „Tvoř“, „Čti“, „Doplň“ a samostatně vyčlenila část nazvanou „Mluvní cvičení“. Autorky tuto část v lekcích samostatně číslují, jsou to krátká cvičení na opakování, odpovědi a poslech.

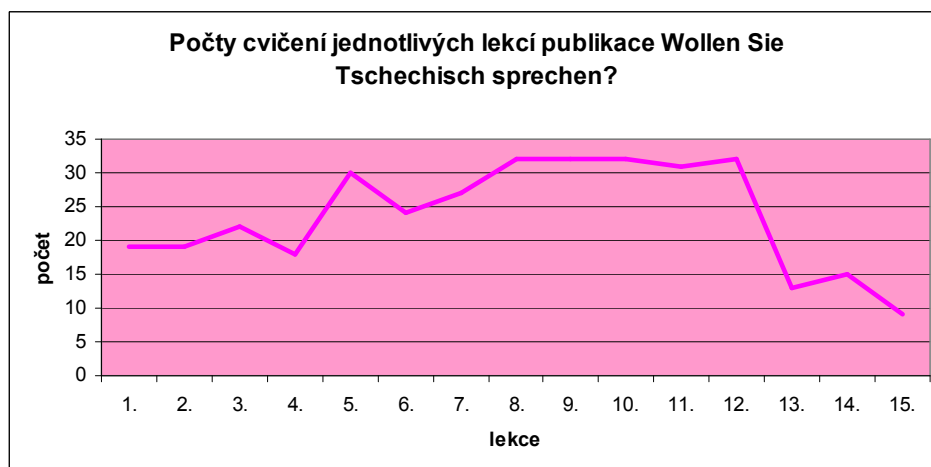
Pod typem „Odpověz“ se skrývají cvičení, kde se má ptát, odpovídat, vyprávět nebo vytvářet krátké rozhovory stylem otázka – odpověď. „Tvoř“ sčítá všechny úkoly se zadáním na napsání něčeho, skloňování, časování nebo utvoření určitého tvaru, „Čti“ shromažďuje nové texty na čtení, opakování, poslouchání a překládání, ať už z němčiny do češtiny nebo naopak. V kategorii „Doplň“ jsou všechna cvičení na doplnění slov v určitém tvaru z nabídky.

⁶³ ČECHOVÁ, Elga a Helena TRABELSIOVÁ. *Wollen Sie Tschechisch sprechen?*. Česká Lípa, 1992. ISBN 80-901119-0-4.

Z celkového počtu 355 cvičení obsazují „Mluvní cvičení“ pomyslnou první pozici (30,14%). Druhé nejvyšší procento (27,89%) mají úkoly z kategorie „Odpověz“, v těsnosti za nimi s 25,35% je typ „Tvoř“. Nejméně cvičení v publikaci má v zadání za úkol doplnění slov z nabídky (9,58%) a čtení cizího textu, popřípadě jeho překlad (7,04%).

Průměrný počet cvičení na jednu lekci je 23,67. Jak znázorňuje níže uvedený graf, je křivka počtu cvičení poměrně dynamická. Od 12. lekce znatelně klesá, tento pokles je způsoben chybějícími „Mluvními cvičeními“. Nejvyšší počet cvičení je 32, a to splňují 8., 9., 10. a 12. lekce. Nejméně cvičení (9) má poslední, 15. lekce.

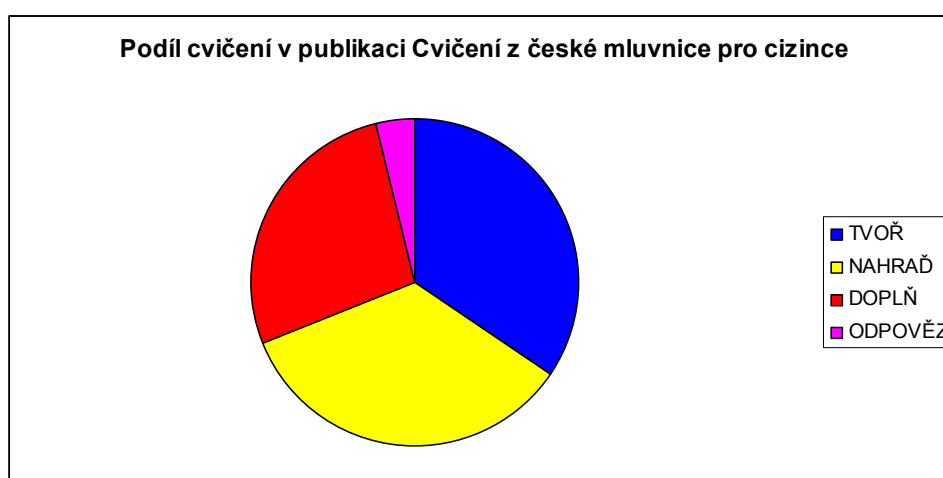

Klasifikaci cvičení v publikaci **Cvičení z české mluvnice pro cizince**⁶⁴ jsem činila podle čtyř kategorií. Všech 206 cvičení rozčlenila podle zadání do skupin s názvy „Tvoř“, „Nahrad“, „Doplň“ a „Odpovídej“. Brožura je zaměřená pouze na cvičení,

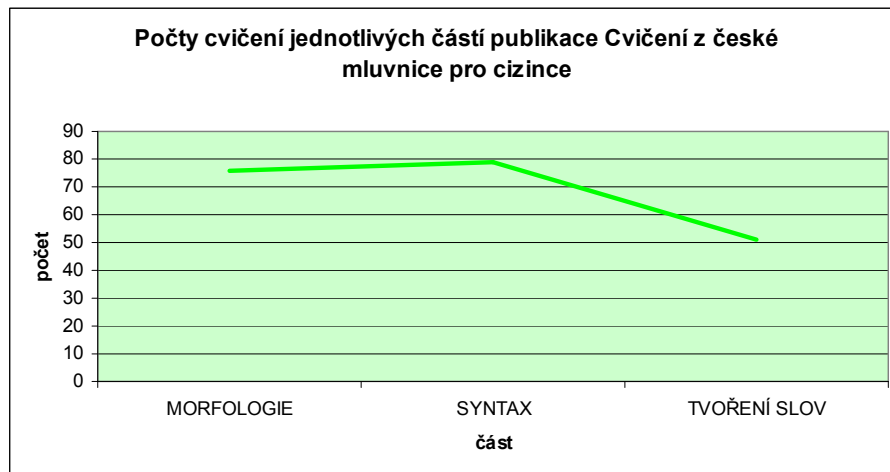
⁶⁴ TRNKOVÁ, Alena. *Cvičení z české mluvnice pro cizince*. Praha: ISV nakladatelství, 1998. ISBN 80-85866-31-5.

některá jsou poměrně rozsáhlá (i tři stránky dlouhý text na doplňování). Autorka nijak neodděluje, která cvičení patří k příslušné části, proto jsem musela při jejich zpracování spolupracovat s obsahem publikace.

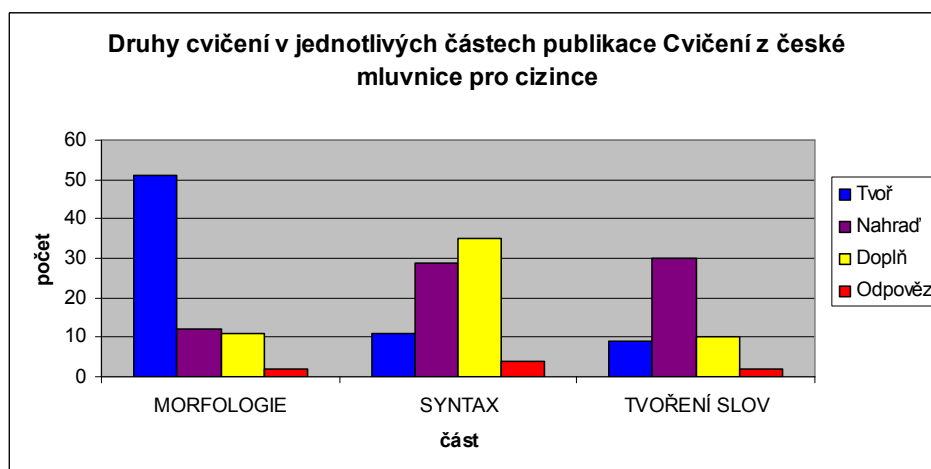
Kategorie „Tvoř“ zahrnovala veškeré úkoly, v nichž se měl přetvářet daný odstavec do určitého tvaru (např. množného čísla, rozkazu, a podobně). „Nahrad“ obsahuje všechna cvičení, kde se měly podtržené výrazy nahradit jinými (např. přídavné jméno vedlejší větou, číslovka za číslovku, a podobně), v druhu „Doplň“ se nachází cvičení, v nichž se měla doplňovat slova ze zadání (např. spojky, zájmena, a další). Poslední kategorie má za úkol odpovídat, popřípadě vymýšlet nové otázky.

Nejvíce cvičení, a to po 34,47%, obsahují současně dvě kategorie, jimiž jsou „Tvoř“ a „Nahrad“. 27,18% všech cvičení je zaměřeno na doplňování slov ze zadání, popřípadě z nabídky v závorce. Nejméně (3,88%) cvičení obsahuje otázky určené k zodpovězení nebo úkoly na formulaci otázky. Co se rozvržení cvičení mezi jednotlivé části publikace týká, tak průměr na jeden oddíl je 68,67 cvičení. Z níže uvedeného grafu lze zjistit, že nejvíce (79) úkolů obsahuje „Syntax“, naopak nejméně (51) jich autorky určují u „Tvoření slov.“

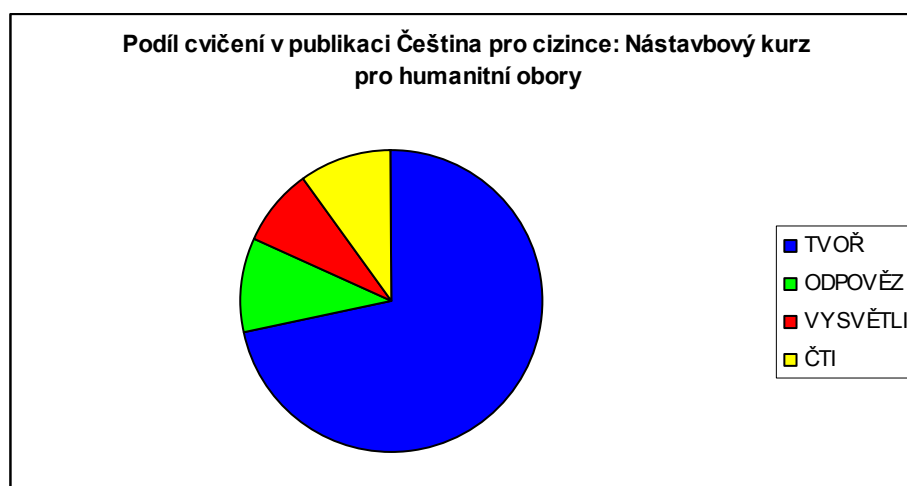
Při práci s cvičeními této publikace jsem se zaměřila také na jejich porovnání v rámci jednotlivých částí. Na následujícím grafu je jednoznačné, že zatímco v oddíle „Morfologie“ převažují cvičení zaměřená na přetváření jednotlivých odstavců do tvarů podle zadání, „Syntax“ se specifikuje na doplňování výrazů a nezanedbává také část na přetransformování a u „Tvoření slov“ vítězí cvičení z kategorie „Nahrad“.

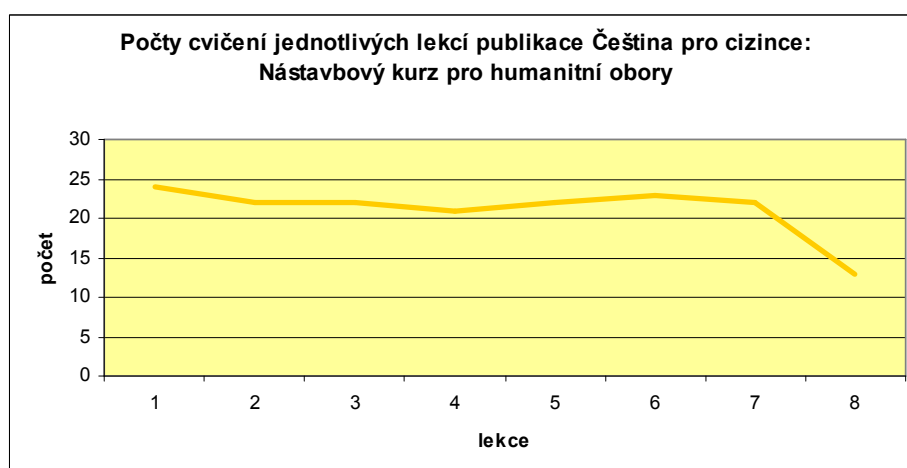
Dále jsem se zabývala rozбором a identifikací cvičení v publikaci **Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory**⁶⁵. Přitom jsem si vytvořila kategorie nazvané „Tvoř“, „Odpověz“, „Vysvětli“ a „Čti“. Vzhledem k rozdělení jednotlivých lekcí na variantu A a B, jsem také porovnávala, na rozdíl od ostatních knih, počet cvičení v těchto dvou částech.

⁶⁵ ČADSKÁ, Milada a Milada TURZÍKOVÁ. *Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-253-2.

Kategorie „Tvoř“ čítala úkoly, v nichž se mělo něco nahradit, napsat, doplnit, převést, označit, použít nebo vyjmenovat. „Odpověz“ zahrnovala cvičení s otázkami k textu nebo k následnému vyprávění, „Vysvětli“ signalizovalo úkol na vysvětlování, ať už významu slova nebo gramatického jevu. Poslední název naznačoval nový text s otázkami a úkoly, popřípadě práci se slovníkem.

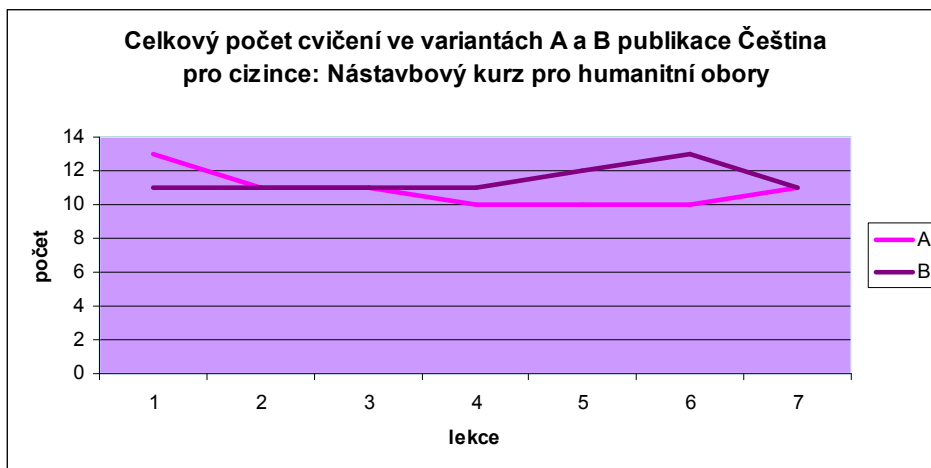

V publikaci se objevuje celkem 169 cvičení. Nejčastěji vyskytovaná jsou typu „Tvoř“. Je jich 71,60%. Po 10,06% se umístily na pomyslné druhé příčce druhy zaměřené na nový text s otázkami a úkoly, případně práci se slovníkem, a otázky k textu s vyprávěním. Nejméně (8,28%) se v knize vyskytují cvičení kategorie „Vysvětli“.

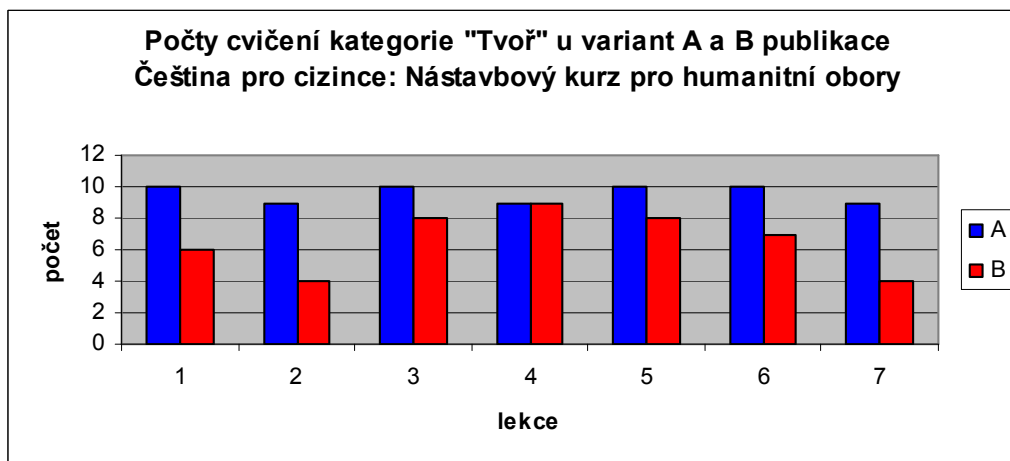

Co se týká celkového počtu cvičení jednotlivých lekcí, jejich průměr je 21,13, počítáme-li variantu A a B dohromady. Nejvíce, jak lze vidět na výše uvedeném grafu,

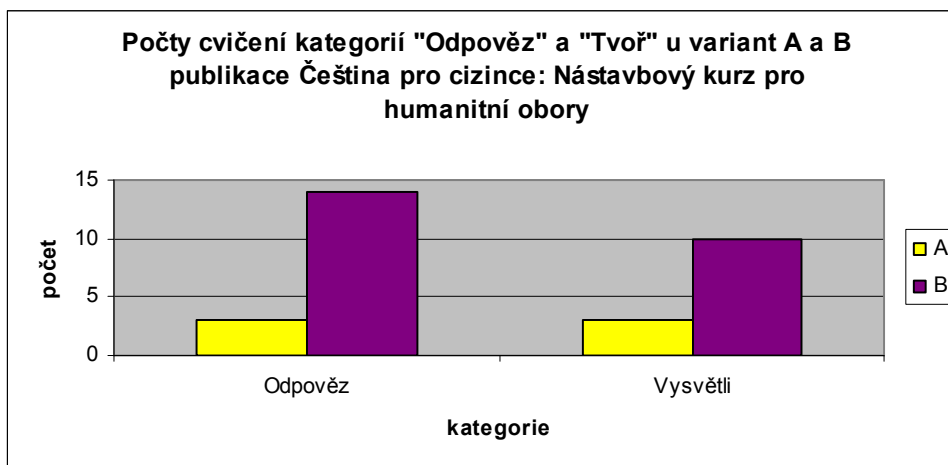
je jich v 1.lekci, a to 24, nejméně v 8.lekci (13). Dále beru v úvahu cvičení pouze z 1. až 7. lekce, protože v 8. nedochází k diferenciaci na výše zmíněné druhy, nýbrž je zastoupena pouze varianta A, z tohoto důvodu také obsahuje nejméně cvičení.

Pokud hodnotím z hlediska počtu všech cvičení rozdělené lekce na druh A a B, z výše zobrazeného grafu lze vyčíst, že nejméně (10) cvičení obsahuje 4., 5. a 6. lekce u varianty A, naopak nejvíce (13) je jich v 1. lekci varianty A a v 6. lekci u varianty B. Průměr pro typ A je 10,86 cvičení, pro typ B 11,43.

Dále jsem se zaměřila na nejpočetnější kategorii „Tvoř“ a její zastoupení v 1. až 7. lekci. Dle předchozího grafu je jednoznačné, že tato cvičení převažují ve variantách typu A. Varianty typu B jsou spíše zaměřené na komunikaci, protože, jak ukazuje následující graf, vyšší procento v nich tvoří cvičení na odpovídání a vysvětlování.

Poslední rozbor cvičení jsem učinila na první části publikace **Textová učebnice češtiny pro cizince**⁶⁶, kde autorky uvádějí praktické úkoly. Jedná se o textovou učebnici, lze předpokládat, že hlavní náplní bude rozbor a interpretace daných článků. Jednotlivé texty jsem si očíslovala, v identifikování určila kategorie s názvy „Tvoř“, „Čti“, „Odpověz“ a „Vysvětlí“ a rozčlenila do nich všech 228 úkolů.

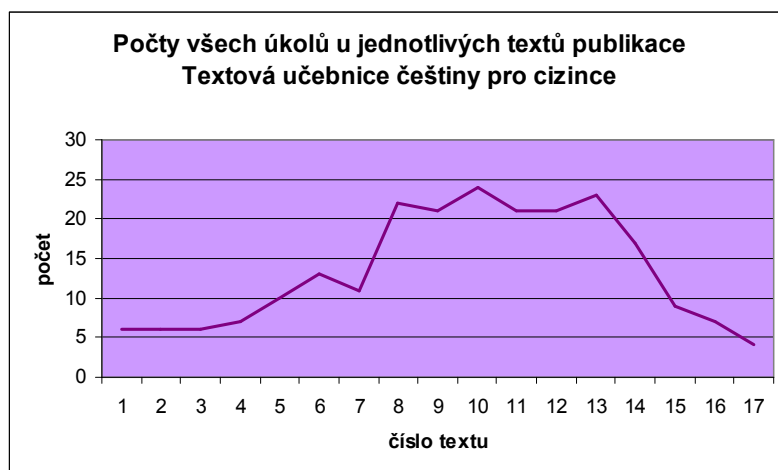
Do sekce „Tvoř“ patřila zadání, v nichž se má něco napsat, určit, obměnit, vyprávět, doplnit, skloňovat nebo časovat. V kategorii „Čti“ jsem shromažďovala cvičení se slovy nepocházejícími z textu, která byla určena na procvičení výslovnosti, „Odpověz“ zahrnovala otázky na porozumění a interpretaci textu, případně i vyhledávání souvislostí. Pod posledním určeným bodem se skrývají otázky na vysvětlení významu slov, někdy s použitím slovníku.

⁶⁶ JANEČKOVÁ, Marie a Hana ROZKOPALOVÁ. *Textová učebnice češtiny pro cizince*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1995. ISBN 80-7040-113-3.

Více jak polovina všech úkolů, a to 54,82%, zahrnuje kategorii na interpretaci a porozumění textu nazvanou „Odpověz“. Druhé nejvyšší procento (33,77%) obsazuje kreativně zaměřená část „Tvoř“. Z celkového počtu má 8,34% všech zadání za úkol něco vysvětlit. Nejmenší počet (3,07%) získala kategorie s možnostmi procvičení výslovnosti na jiných slovech, než obsahuje text.

Autorky v úvodu upozorňují na to, že texty jsou seřazené podle obtížnosti. Jak naznačuje následující graf, přizpůsobily tomu také počty úkolů k danému článku. V prvních z nich dochází k mírnému vzestupu a s tím související i pozvolna nabývající náročnost textu. Průměrný počet úkolů je 13,41. Nejvíce jich přiřazují k 10. textu, naopak nejméně poslednímu. Nejnižší počet úkolů jsou 4, nejvyšší 24.

4.3 Shrnutí

Praktické hledisko se zaměřuje na cvičení jednotlivých publikací. Na tyto úkoly bylo nahlíženo na každou knihu zvlášť. Je použita tzv. tradiční typologie, kategorie byly závislé na požadavcích v zadání. Hendrich⁶⁷ přiznává, že tato klasifikace je častá, avšak kritika jí vytýká, že procvičuje více jevů najednou. Z hlediska metodologie byla využita kvantitativní metoda. Všechna cvičení, roztržena do příslušných kategorií a zaznamenaná v tabulkách počítačového programu Microsoft Excel, umožnila vypočítat ukazatele průměru, procentového vyjádření a sestavit grafy.

Z grafů a tabulky lze vyčíst, že publikace **Čeština pro cizince: Základní kurz** klade největší důraz na kreativně zaměřená cvičení, v nichž se mělo něco napsat, změnit, utvořit nebo porovnat. Velký prostor také autorky vymezují pro doplňování z nabídky, odpovídání, kladení otázek a vyprávění. Vzhledem k tomu, že každá lekce má svůj vlastní úvodní text, nepřikládají dalším textům velký význam. Proto také nejmenší počet tvoří cvičení, která jsou zaměřena na čtení, poslech či opakování slov.

V pořadí druhá publikace **Wollen Sie Tschechisch sprechen?**, která se orientuje spíše na německy mluvící občany, vyzdvihá do popředí komunikaci. Jednoznačně převažuje počet, autorkami vyčleňovaných, „Mluvních cvičení“ a úkolů na odpovědi, kladení otázek, vyprávění a vytváření krátkých rozhovorů. Avšak nezanedbávají ani psaní, skloňování, časování či tvoření určitých tvarů. Nejmenší význam přikládají doplňování slov z nabídky a procvičování čtení na jiných textech, než jsou úvodní.

Cvičení z české mluvnice pro cizince, zaměřující se odděleně na tři oddíly českého jazyka, do popředí staví procvičení gramatiky, ať už formou přetvoření daného vzorce do tvaru dle zadání nebo nahrazením určitého slova. Podle problematiky jsou také připravena cvičení. V sekci „Morfologie“ jsou nepříhodnější taková, kde lze něco přetvořit, pro „Syntax“ jsou typičtější cvičení na doplňování výrazů a „Tvoření slov“ reprezentuje přetransformování pojmu.

Publikace **Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory** opět do popředí staví cvičení, mající za úkol náhradu, napsání, doplnění, převedení, označení, použití nebo vyjmenování různých kategorií. Takováto cvičení jsou vhodnou volbou pro procvičování gramatických jevů. Naopak jako doplňující faktor, avšak nikoliv zanedbatelný, autorky zvolily porozumění textu, práci s ním, odpovídání na otázky a vysvětlování významu nebo gramatiky.

⁶⁷ HENDRICH, Josef a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. S. 319.

V poslední knize **Textová učebnice češtiny pro cizince** je, jak již napovídá název, kladen největší důraz na interpretaci textu, orientaci v něm a jeho porozumění. Texty jsou strukturovány po sobě dle složitosti, a to v útvarech prózy i poezie. Autorky však nezapomínají také na gramatiku. V menší míře se orientují na další procvičování výslovnosti, avšak s přihlédnutím na stylistiku jednotlivých textů to není závažný prohřešek.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se zabývala češtinou pro cizince. První kapitola přináší informace o Ústavu pro jazyk český, historickém vývoji češtiny, jejích rysech, problémech s pravopisem a diferenciací národního jazyka. Druhá kapitola se orientuje na výuku cizích jazyků, především na historii, Společný evropský referenční rámec pro jazyky, metody výuky a podmínky pobytu cizinců v České republice. Třetí část charakterizuje publikace češtiny pro cizí státní příslušníky, následující kapitola přináší rozbor jejich cvičení.

Protože se počty cizinců na území České republiky zvyšují a pro získání pobytu zde je povinná zkouška z českého jazyka, kladou se častěji požadavky na kvalitní výuku češtiny jako cizího jazyka a vychází stále větší množství publikací, věnující se této problematice. Je tedy velice složité vybrat, která kniha je vhodnější pro příslušnou osobu, ať už s českým jazykem začínající či pokročilou, proto jsem se rozhodla zjistit, jaký postoj by měli cizinci zaujmout k pěti mnou vybraným učebnicím.

Na základě provedeného rozboru lze říci, že publikace *Wollen Sie Tschechisch sprechen?* je nejvhodnější pro cizince jako začátečníky ve výuce českého jazyka. Ta postupně přináší základní informace o českém systému a zároveň klade do popředí komunikační funkci, na níž orientuje více než polovinu všech cvičení. Avšak tato publikace bere v úvahu pouze německy mluvící občany. Pro ostatní začátečníky se nejvhodněji projevuje kniha *Čeština pro cizince: Základní kurz*, která také začíná od základních rysů, avšak její prioritou jsou gramaticky zaměřená cvičení.

Knihy *Cvičení z české mluvnice pro cizince*, *Textová učebnice češtiny pro cizince* a *Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory* mohou volit v češtině pokročilé osoby cizí státní příslušnosti. Nezabývají se výkladem jevů ani postupným vplynutím do jazyka, pouze přinášejí jeho procvičování z různých hledisek. První jmenovaná zobrazuje cvičení na upevnění gramatických jevů, druhá se zaměřuje na interpretaci a porozumění textů. Poslední uvedenou lze považovat za všeobecnou „cvičebnici“.

Literatura

BAUER, Alois. *Čeština na dlani*. 2. vydání. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-042-4.

CIRKLOVÁ, Marie a František CUŘÍN. *Základy slavistiky*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1981.

COUNCIL FOR CULTURAL CO-OPERATION. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky: Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. Přeložila Jaroslava IVANOVÁ a kol. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0404-4.

CVRČEK, Václav a kol. *Mluvnice současné češtiny: Jak se píše a jak se mluví*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1743-5.

ČADSKÁ, Milada a Milada TURZÍKOVÁ. *Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-253-2.

ČECHOVÁ, Elga a Helena TRABELSIOVÁ. *Wollen Sie Tschechisch sprechen?*. Česká Lípa, 1992. ISBN 80-901119-0-4.

ČECHOVÁ, Marie, a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. 2. přepracované vydání. Praha: ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-858666-57-9.

HENDRICH, Josef a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

HRDLIČKA, Milan. *Cizí jazyk čeština*. Praha: ISV nakladatelství, 2002. ISBN 80-85866-98-6.

HRONOVÁ, Karla a Milada TURZÍKOVÁ. *Čeština pro cizince: Základní kurz*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. ISBN 80-04-23734-7.

CHLOUPEK, Jan a kol. *Stylistika češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-23302-3.

CHODĚRA, Radomír a kol.. *Výuka cizích jazyků na prahu nového století II*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000. ISBN 80-7042-157-6.

JANEČKOVÁ, Marie a Hana ROZKOPALOVÁ. *Textová učebnice češtiny pro cizince*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1995. ISBN 80-7040-113-3.

Pravidla českého pravopisu. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1327-9.

TRNKOVÁ, Alena. *Cvičení z české mluvnice pro cizince*. Praha: ISV nakladatelství, 1998. ISBN 80-85866-31-5.

Internetové zdroje

AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. *Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky* [online]. Středisko společných činností Akademie věd České republiky, ©2012 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/zakladni-informace/o-ustavu/historie-ustavu/>.

ČESKO. Úplné znění zákona č. 326/1999, o pobytu cizinců na území České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 80, s. 2320. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5978>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Český statistický úřad* [online]. Český statistický úřad, © 2012 [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Referenční úrovně pro češtinu jako cizí jazyk* [online]. MŠMT ©2006 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>.

MINISTERSTVO VNITRA, MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ A MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Čeština pro cizince* [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze ©2008-2011 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: http://cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=uvodni-informace&hl=cs_CZ.

PORÁK, Jaroslav. Některé otázky češtiny jako cizího jazyka. In: *Naše řeč* [online]. 1973, roč. 56, č. 2. [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5674>.

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Ústav pro jazyk český ©2011 [cit.2012-04-08]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php>.

Seznam použitých zkratk

atp.	a tak podobně
č.	číslo
doc.	docent
Dr.	doktor
j.	jednotné
mn.	množné
např.	například
p.	pád
RNDr.	doktor přírodních věd
Sb.	sbírka
tzv.	tak zvaný

Přílohy

Příloha č. 1: Tabulka počtů cvičení k publikaci *Čeština pro cizince: Základní kurz*

LEKCE	KATEGORIE				CELKEM
	ČTI	DOPLŇ	TVOŘ	ODPOVÍDEJ	
1.	1	8	3	6	18
2.	2	5	6	4	17
3.	1	3	10	4	18
4.	2	5	14	2	23
5.	4	7	5	4	20
6.		5	10	4	19
7.	4	5	8	5	22
8.	1	4	2	5	12
9.	1	7	7	6	21
10.	1	3	13	3	20
11.	3	4	6	5	18
12.	4	5	11	2	22
13.	1	6	9	3	19
14.		8	7	7	22
15.	3	6	2	10	21
16.		8	4	7	19
17.	1	5	2	8	16
18.	1	2	11	6	20
19.	1	3	11	5	20
20.	2	3	10	3	18
21.		5	12	1	18
22.		2	12	5	19
23.	1	3	9	6	19
24.	2	7	5	3	17
25.		2	4	7	13
CELKEM	36	121	193	121	471
%	7,64%	25,69%	40,98%	25,69%	100,00%

Příloha č. 2: Tabulka počtů cvičení k publikaci Wollen Sie Tschechisch sprechen?

LEKCE	KATEGORIE					CELKEM
	ODPOVĚZ	TVOŘ	ČTI	DOPLŇ	MLUVNÍ CVIČENÍ	
1.	8	3		2	6	19
2.	3	5	2	1	8	19
3.	6	3	2	3	8	22
4.	5	4	1		8	18
5.	14	1	3	1	11	30
6.	3	4	3	3	11	24
7.	7	8		2	10	27
8.	6	8	2	6	10	32
9.	16	4	3	3	6	32
10.	8	7	3	3	11	32
11.	5	10	1	5	10	31
12.	8	9	4	3	8	32
13.	4	9				13
14.	3	10	1	1		15
15.	3	5		1		9
CELKEM	99	90	25	34	107	355
%	27,89	25,35	7,04	9,58	30,14	100,00

Příloha č. 3: Tabulka počtů cvičení k publikaci Cvičení z české mluvnice pro cizince

ODDÍL	KATEGORIE				CELKEM
	TVOŘ	NAHRAĎ	DOPLŇ	ODPOVĚZ	
MORFOLOGIE	51	12	11	2	76
SYNTAX	11	29	35	4	79
TVOŘENÍ SLOV	9	30	10	2	51
CELKEM	71	71	56	8	206
%	34,47	34,47	27,18	3,88	100,00

Příloha č. 4: Tabulka počtů cvičení k publikaci Čeština pro cizince: Nástavbový kurz pro humanitní obory

ČÁST		KATEGORIE				CELKEM
LEKCE	VARIANTA	TVOŘ	ODPOVĚZ	VYSVĚTLI	ČTI	
1.	A	10	1		2	13
	B	6	3	2		11
2.	A	9	1	1		11
	B	4	3	3	1	11
3.	A	10	1			11
	B	8	1		2	11
4.	A	9		1		10
	B	9		1	1	11
5.	A	10				10
	B	8	1	2	1	12
6.	A	10				10
	B	7	3	1	2	13
7.	A	9		1	1	11
	B	4	3	1	3	11
8.	A	8		1	4	13
CELKEM		121	17	14	17	169
%		71,60	10,06	8,28	10,06	100,00

Příloha č. 5: Tabulka cvičení k publikaci Textová učebnice češtiny pro cizince

TEXT	KATEGORIE				CELKEM
	TVOŘ	ČTI	ODPOVĚZ	VYSVĚTLI	
1.	5		1		6
2.	3		3		6
3.	4		2		6
4.	4	1	1	1	7
5.	6	1	2	1	10
6.	2		8	3	13
7.			10	1	11
8.	9	1	11	1	22
9.	8		11	2	21
10.	6	1	14	3	24
11.	4	1	14	2	21
12.	3	1	15	2	21
13.	7		14	2	23
14.	5	1	11		17
15.	2		6	1	9
16.	7				7
17.	2		2		4
CELKEM	77	7	125	19	228
%	33,77	3,07	54,82	8,34	100,00